



LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

Om att mobilisera familjer

- för barns hälsa och utveckling i skolan

Caroline Lundström

Masteruppsats (SOAM 21)

Antal ord: 20351

Handledare: Jan Gassne

Abstract

Author: Caroline Lundström

Title: About mobilizing families – for children's health and development in school.

[Translated title]

Supervisor: Jan Gassne

Assessor: Carin Cuadra & Anna Meeuwisse

The aim of this study was to examine what the preventative operation Family mobilization, that involves both social service and school, contributes with for the families and the pedagogues that are involved. This regarding similarities and differences between the intentions and the realization of the operation, together with the cooperation between the home and the school focusing on participation and the building of relationships. Another question in this study was whether Family mobilization contributes to cognitive development in participating children. The study was based on focus groups with the children and their parents, interviews with the pedagogues and observations during the meetings of Family mobilization. Throughout this and previous research three concepts were identified as important factors to take into account when assessing the outcome of the operation. These are empowerment, working alliance and adherence. The analysis was based on these three perspectives and the findings were that both the participants and the pedagogues were satisfied with the content of Family mobilization. The parents felt empowered and the working alliance between the children, parents and pedagogues were strengthened. A strong working alliance is according to previous research related to positive outcomes of interventions. During the observations, results were however that the adherence to the manual regarding the active learning was low. Neither did the social interaction between the parents occur largely. Cognitive development in participating children could not be measured due to the methodology used, but was identified as an important topic for further studies.

Key words: Family mobilization, children, school, empowerment, working alliance, adherence, implementation fidelity.

Förord

Det var i kontakt med Forsknings- och Utvecklingsenheten i Helsingborg som jag fick kännedom om verksamheten Familjemobilisering. Det är en verksamhet som syftar till att öka förutsättningarna för en fungerande skolgång avseende barn i grundskolan genom att göra deras föräldrar mer delaktiga i skolgången. Det finns ett långt gående engagemang hos de som utvecklat och arbetar med Familjemobiliseringen. Mitt intresse för verksamheten växte ju mer jag fick veta om den och jag bestämde mig för att min masteruppsats skulle komma att handla om Familjemobilisering. Det har varit särskilt spännande att genomföra min studie i egenskap av student vid Lunds universitet i nära samarbete med representanter för Helsingborgs stad. På så sätt kan teori och praktik, universitet och arbetsliv, mötas. Jag är tacksam för den öppenhet som funnits hos de som arbetar med verksamheten Familjemobilisering och jag vill rikta ett stort tack till Suad Ebrahimsson som varit tillmötesgående och visat på ett stort intresse för min studie. Tack även till Pernilla Danielsson och Anna-Karin Bergman som bidragit med kloka ord och goda råd under hela processen. Jag vill också speciellt tacka min handledare Jan Gassne för stort tålamod och mycket givande kommentarer som fört studien framåt. Sist, men inte minst, vill jag tacka alla barn och föräldrar som ställt upp och medverkat. Utan er hade studien inte varit möjlig. Tack för att ni lät mig ta del av era tankar och idéer kring Familjemobiliseringen. Jag önskar er all lycka i framtiden.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
Bakgrund	1
Problemformulering och syfte.....	2
2. Familjemobilisering	3
3. Kunskapsläget	4
Familj och skola	5
Delaktighet	6
Arbetsallians.....	7
Följsamhet	9
4. Teori	10
Empowerment	11
Arbetsallians.....	12
Innehåll och följsamhet	13
5. Metodologiska överväganden	14
Val av metoder	16
Tillvägagångssätt.....	19
Begränsningar	21
Forskningsetiska överväganden	22
6. Resultat och analys	24
Delaktighet och empowerment	24
Relationsskapande och arbetsallians	29
Innehåll och följsamhet	33
Utveckling kunskapsmässigt.....	39
Svårigheter och förslag på förbättringar	40
7. Avslutande diskussion	43
8. Referenser	47
Bilaga 1.....	53
FM-manualen	53

Bilaga 2	54
Bilaga 3	56
Frågeguide.....	56
Semistrukturerad intervjuguide.....	56
Bilaga 4	58
Observationsscheman.....	58
Observationsguide.....	58

1. Inledning

Bakgrund

Statistik från Skolverket visar att fler elever var obehöriga till gymnasieskolan när de gick ut grundskolan vårterminen 2015 jämfört med 2014 (Skolverket 2015). Det finns ett klart samband mellan låga eller ofullständiga slutbetyg i grundskolan och utveckling av framtida psykosociala problem (Socialstyrelsen 2010). Bland män är självmord, kriminalitet och indikation om missbruk vanligt medan det bland kvinnor är vanligare med självmordsförsök, tonårsföräldraskap och något ekonomiskt bistånd vid 25 års ålder.

En ökad risk för utveckling av psykosociala problem är också en konsekvens av bristande föräldraskap (Stewart-Brown 2008). Utvärderingar av olika föräldrastödsprogram som riktar sig till familjer med svårigheter har visat sig ha positiva effekter avseende föräldrars förmåga att bemöta sina barn, vilket i sin tur haft positiv inverkan på barnens beteende och psykiska hälsa (Joussemet, Mageau & Koestner 2014; Nitsch et al. 2015; Torío López et al. 2015).

Skola och familj är två områden som en stor del av preventionsforskningen fokuserat på, avseende att förhindra en ogynnsam utveckling hos barn och unga (Kimber & Skoog 2008). Familjeinriktade insatser har visat sig ha bättre effekter än skolbaserade insatser och innehållet syftar ofta till att skapa positiva relationer och sammanhållning i familjen samt främjande av gränssättning och reglering av barns och ungdomars beteende.

Multikontextprogram är ett begrepp som avser insatser riktade till flera områden, såsom både hem och skola. Utvärderingar av nordamerikanska och europeiska multikontextprogram har visat på såväl omedelbara som långsiktiga effekter på barns och ungas relationer till föräldrar, lärare och kamrater samt förbättrat kvaliteten i skolupplevelsen (Ferrer-Wreder 2005). När inlärningsmiljön och kvaliteten i familjelivet förbättras så resulterar detta i såväl förbättrade sociala relationer som förbättrad social kompetens för barnen. Detta är skyddsfaktorer som ökar förutsättningarna för en gynnsam utveckling hos barn och unga. Systematiska översikter kring preventionsprogram för barn och unga, som syftar till att bryta destruktiv beteendeutveckling samt minimera framtida hälsorisker, visar på vikten av att involvera både skola och hem för att uppnå goda resultat (Knowlden & Sharma

2013; Ttofi et al. 2014). Att involvera föräldrar i barns och ungas skolgång och skapa ett gemensamt språk mellan hem och skola är något som visats sig vara viktigt (Gerard & Zoller Booth 2015; Isling Poromaa 2013).

En verksamhet som utvecklats för att främja barns skolgång och som kan liknas vid ett föräldrastödsprogram är Familjemobilisering. Verksamheten startade i Helsingborgs stad 2004 med syfte att bidra till att ge elever ökade möjligheter att lyckas i skolan genom att göra deras föräldrar mer delaktiga i skolgången (Bilaga 1; Andersson & Ebrahimsson 150318; Nilsson 150416). Föräldrarna ska få ökad kunskap om och insyn i det svenska skolsystemet samt verktyg för att kunna stödja sina barn i skolarbetet. Ambitionen är att det ska skapas en gemensam förståelse och förbättrad relation mellan hem och skola. Det är verksamheten Familjemobilisering som denna studie fokuserar på.

I detta avsnitt har det redogjorts för de två viktiga faktorerna för barns hälsa och utveckling, nämligen familj och skola. Fortsatt redovisas utgångspunkten för studien i form av problemformulering och syfte. Detta följs av en orientering kring kunskapsläget utifrån tidigare forskning, vilket leder vidare in på redogörelsen för teoretiska utgångspunkter och analysverktyg. Metodavsnittet tar sedan vid och följs av den slutliga analysen och diskussionen. Min förhoppning är att slutsatserna som dras och frågorna som väcks i denna undersökning ska vara till nytta för de som arbetar med och utvecklar verksamheten Familjemobilisering. Min förhoppning är också att studien ska bidra till att berika kunskapsläget kring preventiva insatser riktade till hem och skola.

Problemformulering och syfte

Verksamheten Familjemobilisering beskrivs ha utformats med syfte att bidra till en gynnsam skolgång för de barn som medverkar. Forskning påtalar ett behov av att utvärdera insatser för att kunna påvisa om de gör skillnad i positiv bemärkelse och inte förvärrar problemen för målgruppen som insatsen riktar sig till (Sundell & Ogden 2012; Vinnerljung et al. 2007). Frågan är om verksamheten Familjemobilisering i praktiken uppfyller sitt syfte.

Utmaningen är att försöka förstå om Familjemobiliseringens upplägg och aktiviteter gör skillnad för de människor som deltar i verksamheten, men också att undersöka om verksamheten uppfyller det den säger sig kunna åstadkomma. För att

skapa en uppfattning kring detta behövs mer kunskap om och insyn i verksamheten samt tillägnande av de olika intressenternas erfarenheter av den.

Syftet med denna studie är att undersöka vad verksamheten Familjemobilisering bidrar med för deltagarna och pedagogerna utifrån överensstämmelser och skillnader mellan verksamhetens intentioner och förverkligande samt utifrån förhållandet mellan hem och skola med fokus på delaktighet och relationsskapande. Följande frågeställningar utgör riktlinjerna för studien;

Hur bedrivs verksamheten Familjemobilisering i praktiken jämfört med dess syfte och mål att stärka förhållandet och samverkan mellan hem och skola?

Hur beskriver barnen och föräldrarna respektive pedagogerna verksamheten utifrån faktorer som delaktighet, relationsskapande och innehåll?

I vilken mån har verksamheten inverkan på barnens kunskapsmässiga utveckling?

Faktorer som delaktighet och relationsskapande kan liknas vid empowerment och working alliance (arbetsallians), vilka är vanliga begrepp i tidigare forskning kring socialt arbete och angränsande områden såsom pedagogik och psykoterapi. De har därför valts för att analysera verksamheten Familjemobilisering som utformats i linje med dessa begrepp. Begreppen kommer att redogöras för i följande avsnitt. Intentionerna och förverkligandet avseende Familjemobiliseringen anspelar på följsamheten av innehållet, vilket är den tredje faktorn som valts för analysen. Följsamhet är ett begrepp som kommer att redogöras för vidare i studien.

2. Familjemobilisering

Verksamheten Familjemobilisering har utvecklats inom samverkansformen Preventivt arbete tillsammans (PART), som är en del av verksamhetsområdet Gemensamma Resurser inom socialförvaltningen i Helsingborgs stad (Part 150507). Inom PART samverkar Helsingborgs stad, Landskrona stad, Region Skåne samt andra verksamheter, myndigheter, organisationer och forskningsinstitutioner. Idén är att det krävs ett samarbete mellan olika förvaltningar för att främja barns utbildning och hälsa och på så sätt deras framtida utveckling. Målgruppen för PART är huvudsakligen de riskgrupper som riskerar en ogynnsam utveckling utan tidiga insatser.

Familjemobilisering är ett samarbete mellan socialförvaltningen samt skol- och fritidsförvaltningen i Helsingborgs stad (Bilaga 1; Andersson & Ebrahimsson 150318; Nilsson 150416). De som utvecklat verksamheten är anställda inom socialförvaltningen och arbetar inom verksamhetsområdet Gemensamma Resurser, vars uppdrag är att bedriva förebyggande arbete. Målgruppen för Familjemobiliseringen är föräldrar med barn i grundskolan. De ska tillsammans bilda en föräldragrupp från en eller två årskurser vid en skola under ledning av en eller två pedagoger samt en kulturtolk, som är väl insatt i deltagarnas kultur och som kan översätta till deras språk. Kulturtolken är en interkulturell kommunikatör med särskild utbildning som tolkar budskapet i det som sägs på ett kulturellt sätt. Det är alltså inte en ordagrann tolkning som sker. Kulturtolken ska vara förtrogen med verksamheten och kunna göra jämförelser utifrån en kulturell aspekt. Alla skolor i Helsingborg är välkomna att anmäla intresse, liksom föräldrar och barn på respektive skola. Max antal deltagare per grupp är tolv föräldrar. Barnen medverkar vid minst två tillfällen. Det är framförallt familjer med utländsk bakgrund som kommit att ingå i Familjemobiliseringen och det språk som familjerna talar är huvudsakligen arabiska. Familjemobiliseringen består av sju träffar med olika teman. Som underlag finns en manual som framarbetats med tiden. Förutom information om det svenska skolsystemet och praktiskt arbete i olika skolämnen får föräldrarna också information om vilka resurspersoner som finns att tillgå på skolan samt ökad kunskap om barns hälsa. Vid sista mötet ägnas tiden åt utvärdering av resultatet av arbetet inom de olika ämnesområdena samt reflektion över hur föräldrarna kan fortsätta att vara delaktiga i barnens skolgång med hjälp av den kunskap och de erfarenheter som de tillägnat sig. Slutligen görs också en enklare form av utvärdering/uppföljning, där föräldrarna fyller i ett formulär med frågor kring innehållet och utformningen av verksamheten. Materialet sammanställs sedan och åskådliggörs med hjälp av statistik.

3. Kunskapsläget

Familjemobilisering är en verksamhet som riktar sig till såväl hem som skola. Föräldrarnas roll och betydelse är central i verksamhetens syfte och ambitioner. Därmed är utgångspunkten för val av tidigare forskning koncentrerat till studier som berör olika typer av föräldrastödsprogram med kopplingar till skolan. För att hitta

relevanta studier har sökningar huvudsakligen gjorts i de databaser som är tillgängliga via Lunds universitets bibliotek utifrån sökord som exempelvis parenting programs, school och family. I eftersökningarna har det framkommit att delaktighet, arbetsallians och följsamhet är vanliga begrepp i forskning kring vad som är verksamt i interventioner (Trotter 2006). På engelska benämns begreppen empowerment, working alliance, adherence och implementation fidelity. De har således också utgjort mina sökord för att hitta vetenskapliga artiklar. Begreppen överensstämmer med de tre faktorer som avses undersökas i denna studie gällande verksamheten Familjemobilisering; delaktighet, relationsskapande och följsamhet till vad verksamheten beskrivs innehålla. Det finns ett stort urval av artiklar inom dessa områden, men endast de som varit relevanta har valts ut. Något svårare har det varit att hitta artiklar som behandlar hem och skola samt en kulturell aspekt, då det finns begränsad forskning kring dessa samtliga aspekter. I detta avseende kan denna studie bidra till att utöka denna kunskap.

Den tidigare forskningen som tagits del av är sorterad under följande rubriker; *familj och skola, delaktighet, arbetsallians och följsamhet.*

Familj och skola

Forskning om familjer visar att föräldrars engagemang och kompetens har inverkan på barnens förmåga att prestera i skolan (Jeynes 2007; Spoth, Randall & Shin 2008). Viktiga faktorer är att föräldrarna har höga förväntningar på barnens lärande, kommunikation med barnen kring aktiviteter i skolan och att de hjälper barnen utveckla läsvana (Castro et al. 2015) The Strengthening Families Programme för åldrarna 10-14 som getts på skolor i Storbritannien är ett exempel på ett program som syftar till att öka föräldrars engagemang i barnens skolgång (Coombes, Allen & McCall 2012). Upplägget liknar Familjemobiliseringen där representanter från verksamheten och skolan samarbetar kring att utbilda och färdighetsträna föräldrar och barn. Barn och ungdomars hälsa prioriteras och programmet beskrivs vara ett användbart verktyg vad gäller att förebygga missbruk bland unga, stärka det psykiska välmåendet bland de familjer som medverkar samt bidra till positiva beteendeförändringar hos unga och förbättrad funktion i familjen.

Enligt en nationell jämförelsestudie av fyra föräldrastödsprogram (Cope, Komet, Connect och De otroliga åren) kan dessa minska risken för svårare psykisk ohälsa hos

barn (Socialstyrelsen 2015; Stattin 2015). Resultaten visar på att barnens beteendeproblem minskar och att föräldrarna känner ny glädje i sitt föräldraskap. I jämförelse med andra föräldrar var de föräldrar som deltog i programmen mindre stressade, hade färre depressiva symptom och mindre negativa reaktioner på barnens beteende. Faktorer som mätts är barnens beteende, med fokus på utagerande och ADHD-symptom såsom koncentrationsproblem och hyperaktivitet/impulsivitet, föräldrarnas negativa reaktioner på barnets beteende – såsom arga utbrott och fysisk bestraffning samt deras positiva reaktioner på barnets beteende – såsom förståelse för barnet, beröm och belöningar. Enligt en internationell översikt kring De otroliga åren så främjar programmet barns lärande (Webster-Stratton & Bywater 2015). Detta genom att den positiva interaktionen mellan barn och förälder bidrar till förbättrat beteende hos barnen samt socialt och emotionellt välmående, vilka är faktorer som möjliggör lärande. En systematisk översikt och meta-analys kring det multikontextuella föräldrastödsprogrammet Triple P-Positive Parenting Program visar på såväl kortsiktiga som långsiktiga sociala, emotionella och beteendemässiga effekter för de barn som medverkar. Programmet som syftar till att öka föräldrars kunskaper och förmågor visade sig också ha fördelar för föräldrarna (Sanders et al. 2014).

Delaktighet

Att skapa delaktighet handlar till stor del om att utjämna maktförhållanden och stärka utsatta individers eller grupper ställning. Inom socialt arbete är empowerment ett begrepp som betonar att den professionelle i sitt förhållande till brukaren ska främja hjälp till självhjälp (Svärd & Starrin 2006). En fördjupning kring begreppet empowerment kommer att göras i teoriavsnittet. Istället kan två studier på detta tema lyftas fram här. En studie kring ett skolprojekt i Tajikistan visade med hjälp av fokusgrupper att förskoleföräldrar påbörjade en process av empowerment genom att delta i inlärningsaktiviteter med sina barn (Whitsel & Lapham 2014). De erhöll kunskap och självförtroende i och med sin medverkan. Dessutom använde de inte bara aktiviteter och förmågor de förvärvat under programmet med sina sexåringar utan även gentemot syskon, andra familjemedlemmar och barn samt grannar. En annan studie som genomfördes i Montreal bland ”black high school students” visade på betydelsen av att göra dem delaktiga i utbildningens utformning för att minska det

höga antalet av denna grupp som lämnade studierna (Livingstone, Celemencki & Calixte 2014). Förslag på förändringar var att man ifrån skolans sida måste ha högre förväntningar på dem att lyckas, bibehålla positiva relationer mellan lärare och elev samt integrera multikulturella inslag, såsom kurser i ”black history” och samarbete med ”black community organizations”. Studenterna trodde också att familjen är en viktig faktor som har påverkan på studieresultaten. Studien lyfter fram vikten av satsningar för att skapa delaktighet bland marginaliserade grupper i samhället och integrera dem i skolväsendet. I Sverige visar statistik från Skolverket (2015) på sämre skolresultat för utlandsfödda elever än för elever som är födda i Sverige. Dock så har behörigheten till gymnasieskolan ökat sedan 2013 bland de som börjat svensk skola i årskurs 1-5. Sämst skolresultat uppvisar de barn som inte är födda i Sverige och som invandrat under årskurs 6-9.

I Hatties (2014) forskningsöversikt av mer än 800 metaanalyser om vad som påverkar elevers skolresultat lyfts olika faktorer fram. En av dessa faktorer är hemmet och hans resultat visar på att föräldrar behöver ha ”höga ambitioner och förväntningar på sina barn och skolorna behöver samarbeta med föräldrarna för att deras förväntningar ska vara lämpligt höga och utmanande och sedan arbeta tillsammans med barnen och hemmet för att uppfylla och till och med överträffa dessa förväntningar” (s. 105). Delaktighet kan skapas genom att föräldrar utbildas i skolans språk, så att en gemensam förståelse mellan hem och skola kan uppstå. Föräldrarna bör vidare ha ett aktivt förhållningssätt i lärandet istället för ett kontrollerande för att kunna uppnå större effekter på barnens lärande. Resultaten ligger i linje med en internationell studie kring föräldraträningsprogram som visar på komponenter i dessa som ger stor effekt på barns beteende i positiv riktning (Kaminski et al. 2008). En sådan komponent är när föräldrar får möjlighet att vara delaktiga och interagera med sina barn samt vara aktiva och träna färdigheter tillsammans med dem.

Arbetsallians

Arbetsallians och följsamhet är två vanliga begrepp inom interventions- och behandlingsforskning. De har i tidigare forskning använts i studier gällande såväl psykoterapi som socialt arbete och pedagogik. Chris Trotter är verksam inom socialt arbete och han använder en begreppsapparat som överensstämmer med Bordins (1979) teori om arbetsallians med dess tre komponenter mål (goal), uppgifter (task)

och det känslomässiga bandet (bond). Denna teori kommer att redogöras för i teoriavsnittet. Bordin (ibid.) betonar att arbetsallians är ett begrepp som även går att applicera på relationer i andra sammanhang än inom behandling, till exempel relationen mellan elev och lärare samt barn och förälder. Trotter (2006) föreslår en evidensbaserad modell baserad på följande principer – *role clarification* (tydliggörande av roller), *pro-social modelling and reinforcement* (pro-social modulering och förstärkning), *problem-solving* (problemlösning) och *relationship* (relationens betydelse). Sammanfattningsvis kan det beskrivas som att de involverade behöver vara medvetna över vad de är där för att göra. Att verksamheten behöver präglas av och uppmuntra sunda värderingar. Nödvändigheten av en överensstämmelse mellan hjälpsökande och givaren av hjälpen kring definition av problemet samt mål och strategier för att uppnå en lösning, samt ett bemötande från den professionelle som präglas av bland annat empati, optimism och humor.

Den arbetsallians (working alliance) som utvecklas mellan de professionella och deltagarna i en verksamhet som Familjemobiliseringen kan ha inverkan på utfallet. Omfattande behandlingsforskning visar på att en god arbetsallians mellan behandlare och klient påverkar utfallet i behandlingen positivt (Horvath & Symonds 1991). Speciellt klienterna är de som i hög grad bedömt kvaliteten av arbetsalliansen som viktig för utfallet. Duff och Bedi (2010) har i en studie bland 79 vuxna klienter undersökt vilka beteenden hos en rådgivare som är relaterade till att skapa en god allians med klienten. Ur klientens perspektiv framträder uppmuntran, positiva kommentarer om klienten samt ett leende vid hälsning som viktiga faktorer. Baldwin, Wampold och Imel (2007) har i en studie av 331 patienter hos 80 behandlare kommit fram till att behandlaren föränderlighet i alliansen påverkar utfallet av behandlingen, medan variationen hos klienterna inte är relaterat till utfallet. De föreslår därför att behandlaren i sin praktik arbetar med och reflekterar kring sin förmåga att skapa en god allians. MacFarlane, Anderson och McClintock (2015) har genomfört en studie ur 54 klienters perspektiv gällande det tidiga skapandet av arbetsalliansen. De lyfter bland annat fram betydelsen av kommunikation mellan klienten och behandlaren för att klargöra mål och aktiviteter att nå dit samt att behandlaren intar en stödjande funktion för att synliggöra för klienten att denne är medskapare av arbetsalliansen dem emellan. Sammanfattningsvis visar studien på att kommunikation, stödjande beteenden och aktivitet underlättar utvecklandet av allians.

Lilja (2013) tar i sin doktorsavhandling upp betydelsen kring förtroendefulla relationer mellan lärare och elev. Genom fältstudier har hon huvudsakligen observerat lärare och elever i klassrummet. Hennes slutsatser bidrar till förståelsen att en relation präglad av förtroende mellan lärare och elev kan ha en inverkan på skolarbetet, på så sätt att läraren bemöter varje elev efter dennes behov. Studien antyder också att en förtroendefull relation verkar nödvändig för att skapa möjligheter för eleven att lära och att tro på den egna förmågan. Stewart-Brown (2008) lyfter fram aspekter av föräldraskapet som har inverkan på barn och ungdomars hälsa, såsom ett känslomässigt bemötande präglad av värme, ömhet och stöd. Hill (2005) har använt sig av alliansbegreppet i sin avhandling där hon studerat behandlingssamarbetet mellan elever och personal på särskilda ungdomshem. I sina slutsatser framhåller hon att det finns olika förhållningssätt hos personal utifrån antingen kontroll eller kontakt gentemot ungdomarna, där det senare innebär samarbete och relationsskapande mellan elev och personal. Detta skapar ett ömsesidigt och tillitsfullt samarbete, medan det kontrollerande förhållningssättet kan skapa känslor av hat och aggressivitet bland ungdomarna.

Följsamhet

Insatser består av olika komponenter som kan vara beskrivna i en manual, vilket fallet är för verksamheten Familjemobilisering. När det finns en manual är det relevant att undersöka följsamheten (adherence) av denna och vilken betydelse det har för utfallet. Det är något som Tschuschke et al. (2015) gjort och deras slutsats är att det inte finns något statistiskt säkerställt samband mellan dessa båda faktorer. Det finns däremot ett samband mellan arbetsalliansen och behandlaren följsamhet, på så sätt att behandlaren har en tendens att anpassa graden av följsamhet till olika tekniker beroende på klientens problematik och därmed möjligheten att skapa ett känslomässigt band till denne. På så sätt kan följsamheten ha ett indirekt samband med utfallet, under påverkan av andra faktorer. Liber et al. (2010) har genomfört en studie med liknande resultat. Det som undersöktes var relationen mellan arbetsalliansen, följsamheten av manualbaserad kognitiv beteendeterapi för barn med ångestproblematik och utfallet av behandlingen. Det framkom att det fanns en hög grad av programtrohet och allians mellan barn och terapeut i de båda programmen som studerades, men det fanns inte ett samband mellan programtrohet och utfallet av

behandlingen. Däremot fanns det ett samband mellan alliansen och utfallet. Ytterligare en studie som gjorts bekräftar att alliansen har större betydelse för utfallet av behandlingen än vad följsamheten har (Barber et al. 2006). Denna gång handlar det om individuell drogrådgivning. Endast när alliansen var svag så spelade följsamheten av behandlingsmodellen roll för utfallet. Bruce E. Wampold är ett välkänt namn inom behandlingsforskningen. I hans översikt av forskning kring vad som är verksamt i psykoterapi så kommer han, i enlighet med här tidigare redovisade studier, till slutsatsen att följsamhet till ”behandlingsprotokoll” har mycket lite med utfallet av behandlingen att göra. Arbetsalliansen däremot är en nyckelfaktor i behandlingsarbete som i hög grad påverkar utfallet, oavsett behandlingsinriktning (2001).

Dock har det i tidigare forskning visat sig viktigt att undersöka en verksamhets följsamhet till dess intentioner och komponenter för att kunna säga något om implementationen av verksamheten och huruvida dess aktiviteter har ett samband med utfallet (Dane & Schneider 1998; Hassell & Lovell 2015). En vidareutveckling av detta resonemang kommer att presenteras i det kommande teoriavsnittet.

4. Teori

Valet av teori har inspirerats av vad som framkommit när kunskapsläget undersökts utifrån de tre kategorierna; *delaktighet (empowerment)*, *arbetsallians (working alliance)* och *följsamhet (adherence)*. De teoretiska utgångspunkterna som valts och som redogörs för i detta avsnitt kompletterar varandra och avser att bidra till en helhetsförståelse kring verksamheten Familjemobilisering.

Andra teorier som jag undersökt är till exempel de konstruktivistiska med fokus på det intersektionella perspektivet (Mattsson 2010). Alltså att vi konstruerar vår förståelse, tolkning och upplevelse av verkligheten, vilket får konsekvenser i form av maktstrukturer där människor kategoriseras som under- och överordnade.

Intersektionalitet är samspel mellan olika kategorier, såsom etnicitet, klass och kön. I linje med detta hade en fördjupning i teorier kring makt, såsom exkludering och inkludering, kunnat göras. Fokus i denna studie har dock avgränsats till att undersöka vad som är verksamt och inte för de familjer och pedagoger som deltar i Familjemobiliseringen. Verksamhetens intentioner och dess förverkligande studeras ur ett mikro- och mesoperspektiv snarare än ett makroperspektiv (Bronfenbrenner

1979). Maktaspekten kommer att beröras, men ur ett delaktighetsperspektiv och utifrån empowerment.

Empowerment

Enligt Swift och Levin (1987) kan begreppet empowerment både förstås utifrån subjektiva upplevelser och den objektiva verkligheten på så sätt att det såväl handlar om individens känsla av att vara kraftfull, kompetent och värdig som förändring av strukturella förhållanden i syfte att omfördela makt. Empowerment betraktas också som såväl en process som ett mål. De refererar till Levins tidigare verk (1975) och hennes analytiska schema för klassmedvetenhet vad gäller att betrakta möjlighet för utvecklande av empowerment genom tre steg.

1. Kognitiv medvetenhet (cognitive awareness) om ens egna intressen, sin egen position med avseende på och kunskap om det dominanta sociala systemets fördelning av makt, och andras position till en själv i systemet;
2. Emotionella känslor (affective feelings) gentemot den kognitiva medvetenheten såväl som känslor (speciellt lojalitet kontra missnöje) gällande ens förhållande till andra; och
3. Målmedvetenhet (conative purposiveness) kring att förändra den sociala fördelningen av makt i syfte att förbättra ens sociala förhållanden och främja ens eget intresse av ökad jämlikhet.

De tre stegen bygger på varandra och för att uppnå empowerment krävs en kombination av samtliga steg. Det vill säga att en person först måste bli medveten om sina egna intressen och kompetenser såväl som om de objektiva sociala förhållandena, innan denne kan förväntas uppvisa lojalitet respektive missnöje gentemot andra personer, grupper eller strukturella förhållanden. Det emotionella steget mobiliserar energi som skapar handling. Åtagande och delaktighet i aktiviteter som syftar till att öka graden av empowerment kräver att det finns såväl medvetenhet som emotionell energi hos individerna. Denna beskrivning av empowerment överensstämmer med det synsätt som betraktar empowerment som etablering av motmakt (Askheim 2007; Bonfils & Askheim 2014). En central utgångspunkt för inriktningen är att medvetandegöra sambandet mellan den egna livssituationen och de yttre samhällsliga förhållandena. Detta i sin tur kan skapa processer och aktiviteter som stärker de enskilda individerna och ger dem kraft att förändra sina livsvillkor.

Det finns även kritiska resonemang angående empowerment. Wright Nielsen (2009) för diskussioner kring begreppet i sin avhandling där hon drar slutsatsen att det i processen av empowerment finns ytterligare en aspekt av makt. Det handlar om att frigöra sig från något och det finns då förväntningar om vad det är som ska uppnås. Frigörelsen utgår också från en norm och konstruerar idealtyper, såsom självständiga och deltagande individer.

Arbetsallians

Greenson (1967) använde sig av begreppet arbetsallians (working alliance) när han beskrev samarbetsaspekten av en relation och enligt honom betonar begreppet det centrala, nämligen individens kapacitet att arbeta målmedvetet i behandlingssituationen. Bordin (1979) utvecklade en teori om arbetsallians bestående av tre komponenter som anses viktiga för att uppnå en god relation och ett gott samarbete. Han beskriver dessa tre funktioner som samförstånd gällande *mål (goal)* för behandlingen och *uppgifter (task)* för att nå dit samt utvecklande av *det känslomässiga bandet (bond)* mellan behandlare och patient. Styrkan i arbetsalliansen är avgörande för behandlingens effekt. Pinsof (1995) argumenterar för att begreppet arbetsallians måste expandera för att även omfatta de system och subsystem som individen och behandlaren ingår i, då dessa har en påverkan på relationen. Han integrerar Bordins (1979) komponenter goal, task och bond under rubriken *content dimensions* och adderar *individual*, *subsystem*, *whole system* och *within system* under rubriken *interpersonal dimensions* för att beskriva alliansen. Tillsammans utgör de *the total alliance*. I sådana subsystem som Pinsof talar om ingår till exempel familjemedlemmar och skolpersonal. Trotters (2006) evidensbaserade modell med dess principer – *role clarification (tydliggörande av roller)*, *pro-social modelling and reinforcement (pro-social modulering och förstärkning)*, *problem-solving (problemlösning)* och *relationship (relationens betydelse)* har utvecklats i linje med Bordins (1979) teori om gemensamma mål och strategier att nå dit samt en väl utvecklad relation mellan parterna.

Innehåll och följsamhet

Forskning har ägnats åt att försöka komma fram till vad som är verksamma komponenter och inte gällande insatser. Kimber och Skoog (2008) lyfter fram egenskaper som fungerande preventionsinsatser har gemensamt. De ska styras av en uttalad teori om risk- och skyddsfaktorer, innehålla både informationsmoment och färdighetsträning och vara sociokulturellt och utvecklingsmässigt adekvata.

I forskning kopplas begreppet adherence (följsamhet) till det vidare begreppet *implementation fidelity*, vilket refererar till hur väl en verksamhet blivit implementerad i förhållande till dess ursprungliga design (Dane & Schneider 1998; Dusenbury et al. 2003; Fixsen et al. 2009; Mihalic 2004). Andra viktiga faktorer som är av betydelse för att kunna bedöma en verksamhets trohet (fidelity) till sina tekniker är vid sidan om adherence; exposure eller dose, quality (of program delivery), participant responsiveness och program differentiation. Sammanfattningsvis så undersöks om innehållet i verksamheten följs och i vilken grad, på vilket sätt det levereras av de som arbetar inom verksamheten, i vilken utsträckning deltagarna är engagerade och involverade i innehållet samt identifikation av viktiga och olika komponenter i verksamheten. Carroll et al. (2007) har utifrån denna tidigare forskning framarbetat en begreppsapparat för att förstå och mäta processen av implementation fidelity. I denna är adherence det centrala begreppet med dess underkategorier; content (innehåll), coverage (omfattning), frequency (förekomst) och duration (varaktighet). Om en verksamhet följer dess innehåll i den omfattning, med den förekomst och varaktighet som var avsikten, så kan förverkligandet sägas ha en hög trohet till intentionerna med verksamheten. Graden av implementation fidelity kan påverka förhållandet mellan verksamheten och dess utfall. Det finns några faktorer som i implementeringsprocessen kan påverka och dämpa graden av trohet till verksamhetens utförande. Dessa är intervention complexity, facilitation strategies, quality of delivery och participant responsiveness. Alltså hur komplex verksamheten är, huruvida det finns stödfunktioner såsom till exempel en manual, huruvida verksamhetens aktiviteter utförs på ett sätt som är lämpligt för att uppnå verksamhetens intentioner samt i vilken mån deltagarna ser verksamhetens utformning som relevant för dem.

5. Metodologiska överväganden

Utgångspunkten för denna studie är att vi som människor är delaktiga i skapandet av oss själva. Vi är subjektiva varelser och vår kunskap är beroende av omgivningen och den som producerar den. Vi är medskapare av vår verklighet (Bryman 2011; Eliasson-Lappalainen et al. 2008). Studien förutsätter ett subjektivistiskt förhållningssätt, då avsikten är att få tillgång till de olika intressenternas upplevelse av verksamheten Familjemobilisering. Jag behöver därmed komma nära den miljö och de människor som jag vill studera, vilket kvalitativa metoder kan hjälpa mig med (Ahrne & Svensson 2011).

Det finns både svårigheter och möjligheter med att vara välbekant med ett område som man väljer att undersöka och att vara främmande inför ett forskningsområde (Aspers 2011). Som författare till denna studie har jag en förförståelse kring det sociala arbetet, då jag varit anställd inom socialförvaltningen i Helsingborg. Dock var jag anställd på en annan enhet än den som Familjemobiliseringen utvecklats inom och jag har inte på något sätt varit involverad i verksamheten, även om jag känner till personerna som arbetar med den. Min förståelse för det sociala arbetet och dess komplexitet kan berika denna studie, men den kan också försvåra för mig på så sätt att jag är en del av ”kulturen” och därmed kan missa sådant som någon utan min erfarenhet skulle upptäcka. Att leva som människa i samhället likt dem jag studerar ger mig också en förförståelse, liksom den teoretiska bas som jag har med mig utifrån utbildningar. Aspers (ibid.) poängterar att det finns en lika stor risk att undervärdera som att övervärdera forskarrollen. Den sociala interaktionen liknar den som sker i vardagslivet och oftast handlar det om att forskaren bör vara avspänd, trevlig, intresserad, uppmärksam och närvarande så att en förståelse kan skapas. Under mitt arbete med denna studie kring Familjemobilisering så har jag dock stundtals upplevt det som svårt att hitta en balans mellan närhet och distans i förhållande till dem jag studerar. ”Going native” är ett uttryck för att som forskare bli en av dem som studeras. Forskaren tappar då sin roll och uppgift. Enligt Aspers (ibid.) bör forskaren vara tillräckligt engagerad i fältet, men inte för mycket. Ju mer integrerad man är, desto svårare är det att hålla distansen. Därför är det viktigt att medvetandegöra denna process så att forskaren kan få en uppfattning kring om hen har en balans mellan närhet och distans. Detta är något som jag kämpat med i samband med denna studie och det har varit en utmaning.

Förståelse är något som är centralt inom den hermeneutiska traditionen, som bidragit med att utveckla kvalitativa metoder inom forskningen. Den hermeneutiska cirkeln är ett centralt begrepp inom denna tradition och den kan användas som ett sätt att förstå hur kunskap om en del ökar kunskapen om helheten och tvärtom (Aspers 2011). Det kan också förklaras som att den hermeneutiska cirkeln visar på sambanden mellan det vi ska tolka, förförståelsen och det sammanhang som det måste tolkas i. Inom hermeneutiken betraktas förförståelsen som en förutsättning för att vi ska kunna förstå något och den hjälper oss med en riktning för vad vi ska uppmärksamma i våra undersökningar (Gilje & Grimen 2007). Meningsbegreppet är kopplat till den hermeneutiska cirkeln på så sätt att en mening alltid är relaterad till en annan och förstås i relation till andra meningar (Aspers 2011). I denna studie kan jag förstå deltagarnas meningar (första ordningens konstruktioner) i relation till varandra och i relation till min förförståelse. Utifrån detta skapas andra ordningens konstruktioner.

Det går att ta det hela ett steg till och då pratar vi om tolkningar av tredje graden, vilket innebär tolkningar av underliggande, dolda intressen och drivkrafter och kritisk tolkning. Du intar då ett mer kritiskt förhållningssätt och letar efter dolda agendor och behov. Fokus riktas mot omedvetna processer, ideologier, maktförhållanden och andra uttryck för dominans, därför att detta kan medföra att vissa intressen göms på bekostnad av andra i de förståelseformer som spontant uppstår (Fangen 2005). Detta resonemang går att knyta till teorin om intersektionalitet (Mattsson 2010) och att vissa intressen får stå framför andra och att detta kan ha koppling till sådana parametrar som till exempel etnicitet och klass.

I denna studie har en avgränsning gjorts till att stanna vid den dubbla hermeneutiken genom att jag vill försöka förstå och utveckla kunskap om deltagarnas tolkning av sig själva och sin intersubjektiva/kulturella verklighet. Studien har ett delat kunskapsintresse. Dels syftar den till att undersöka huruvida verksamheten Familjemobilisering uppnår sina avsikter, men det finns även ett intresse av att synliggöra behov av eventuella förbättringar eller förändringar av verksamheten (Karlsson 1999).

I kvalitativa studier är subjektiviteten ofrånkomlig och naturlig. Den erkänns genom att forskarens förförståelse och övertygelser spelar roll i insamlingen av empiri och analys av denna. Empirin ger ett rikt och djupt material som tillåter variation och motsägelser. Detta i sig ökar trovärdigheten (validitet) och tillförlitligheten (reliabilitet) i studien. Empirin är dock kontextberoende och slutsatserna i en

kvalitativ studie är således svåra att generalisera. För att ytterligare kunna stärka trovärdigheten och tillförlitligheten i kvalitativa studier är det då viktigt att öppet redogöra för förförståelse och forskningsprocess så att det tydligt framgår hur forskaren kommit fram till sina resultat. Detta ger läsaren möjlighet att bedöma om slutsatserna verkar rimliga (Denscombe 2016). Validitet (trovärdighet) samt i viss mån reliabilitet (tillförlitlighet) kan uppnås i kvalitativa studier genom användning av *triangulering*, flera olika metoder, för datainsamlingen. Det ger bland annat en mer allsidig belysning av det som undersöks samt ökar tillförlitligheten i slutsatserna (Forss 2007). Följande avsnitt i detta kapitel har sin grund i dessa resonemang.

Val av metoder

För att kunna få svar på de frågor som ställs i denna studie kring Familjemobiliseringens intentioner och förverkligande samt deltagarnas och pedagogernas upplevelser av verksamheten, har metoderna intervju, fokusgrupp och deltagande observation valts. En redogörelse för var och en av dem och hur de bidrar till en förståelse kring verksamheten Familjemobilisering följer här nedan.

Intervjuer och fokusgrupper

I denna studie behövs svar på vissa frågor och därför har semistrukturerade intervjuer använts, då de tillåter styrning av samtalet i en viss riktning samtidigt som de öppnar upp för en dialog (Aspers 2011). En intervjuguide (se bilaga 3) har utformats och den fungerar som stöd vid frågandet. Svårigheten med den semistrukturerade intervjun är dock att forskaren utgått från sin förståelsehorisont när hen valt fokus och frågor för intervjun. Detta begränsar utrymmet för den intervjuades perspektiv (Aspers 2011). En annan svårighet med intervjuer generellt gäller tolkningen och betydelsen av det som sägs. Intervjun ger också en begränsad bild av ett fenomen. Den bör därför kompletteras med andra metoder (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2011). Det är svårt att avgöra om det som intervjupersonen uttrycker stämmer överens med verkligheten. Gör hen så som hen säger att hon gör. Som intervjuare kan man också påverka intervjupersonen så att denne känner att hen inte fritt kan uttrycka sig. Interaktionen är dock intervjuns stora fördel då den ger möjlighet att få fram riktiga och trovärdiga utsagor genom lyssnande, bekräftelse och flexibilitet från intervjuaren som hela tiden har möjlighet att följa upp sina frågor (Denscombe 2016). Intervjuguiden (bilaga 3)

innehåller en lista över förhållandevis specifika teman som ska beröras, men tillåter samtidigt de berörda att utforma sina svar på sitt sätt. Det ger en frihet att ställa frågorna i den ordning som anses lämpligt och möjlighet till följdfrågor när det uppfattas som relevant. Intervjuerna spelas in och transkriberas för att fånga såväl *vad* intervjupersonerna säger som *hur* de säger det (Bryman 2011).

Förutom enskilda intervjuer har även fokusgrupp valts som en central metod i denna studie. Det som utmärker en fokusgrupp till skillnad mot gruppintervjuer är att intresse finns av att studera hur individer i egenskap av gruppmedlemmar diskuterar en viss fråga, hur de reagerar på varandras åsikter och det samspel som äger rum i gruppen. Dessa möjligheter innebär att fokusgrupper kan vara ett bra redskap för att få fram många olika åsikter i en viss fråga, men det innebär också att forskaren får bättre tillgång till realistiska beskrivningar utifrån den interaktion som sker mellan människor och som kräver reflektion och modifikation av egna uppfattningar och åsikter. Eftersom fokus ligger på att få fram hur deltagarna uppfattar och resonerar kring den frågeställning som presenteras så är situationen förhållandevis ostrukturerad. Detta kan bidra till att frågor som är viktiga för just deltagarna får extra stort utrymme, men detta kan också försvåra för forskaren vad gäller att ha kontroll över situationen (Bryman 2011). Fokusgrupper är särskilt användbara vad gäller utsatta grupper i samhället, på så sätt att de kan bidra till att göra deras röster hörda. Gruppledaren har en viktig roll vad gäller att skapa en tillåtande atmosfär och att uppmuntra deltagarna till att dela med sig av sina erfarenheter samt att stärka dem i att de är experterna på området som undersöks. Detta sammantaget kan leda till att deltagarna stärks och utvecklas (Dahlin-Ivanoff 2011). I likhet med intervjuaren ska även moderatorn (gruppledaren) först och främst vara inriktad på att lyssna, men som moderator gäller det också att få deltagarna att prata med varandra och att hantera den sociala interaktionen mellan dem (Halkier 2010). Det finns olika grad av strukturering för fokusgrupper. För denna studie har den blandade trattmodellen som startar öppet och avslutar med en stramare styrning valts, vilket gör det möjligt att både ge stor plats åt deltagarnas perspektiv och interaktion med varandra samt det egna forskningsintresset. Frågeguiden i bilaga 3 är utformad med inspiration från trattmodellen (ibid.).

Även vid fokusgrupper rekommenderas inspelning och transkribering av samma skäl som vid enskilda intervjuer, men det är extra viktigt vid fokusgrupper då forskarens uppmärksamhet även måste vara inriktad på interaktion och samspel

mellan gruppdeltagarna. Svårigheterna med fokusgrupper handlar bland annat om ett stort och ofta svårbearbetat datamaterial, men också att det kan uppstå problem i samspelet mellan gruppdeltagarna (Bryman 2011).

Observationer

Enligt Fangen (2011) är tillit en förutsättning för att kunna få tillträde och för att observationerna inte ska bli ytliga. Kulturtolken inom Familjemobiliseringen kan fungera som en så kallad *dörröppnare* i denna studie (Lalander 2011). Hon är förtrogen med fältet och känner deltagarna väl, vilket skapar goda förutsättningar för henne att introducera en utomstående.

Observationer har i denna studie genomförts enligt den hermeneutiska cirkeln på så sätt att de stora dragen studerats till en början och att fokus sedan gått över till vissa avgränsade områden (Aspers 2011). Förståelse har därmed kunnat skapas utifrån en samverkan mellan del och helhet. Observationer har använts för att studera vad som händer och vad som sägs i samband med Familjemobiliseringens möten.

Fältanteckningarna har i stora drag följt det förlopp som Aspers (2011, s.126) beskriver; 1. Vad som sker. 2. När det sker. 3. Var det sker. 4. Med (av) vem det sker. 5. Hur det sker. 6. (Och senare) varför det sker. Egna tankar och reflektioner som väckts under mötena har också antecknats. I enlighet med Aspers (2011) har fältanteckningarna försökt fånga helheten men också fokuserat på de kunskapsområden och den teori som varit aktuell för studien.

Bryman (2011) och Fangen (2005) resonerar kring olika typer av deltagarroller. De har klassificerats utifrån graden av delaktighet i situationen som observeras. Fangen (2005) beskriver rollen som *delvis deltagande observatör* som den vanligaste i fältarbete. En sådan roll innebär deltagande i det sociala samspelet, men inte i de miljöspecifika aktiviteterna. Ett sådant förhållningssätt intogs i denna studie i samband med observationerna för att minska ett eventuellt obehag hos deltagarna kring någon som bara sitter och observerar och för att inte i hög grad påverka situationen genom fullt deltagande. Fangen (2005) benämner detta som en *intervenerande deltagarroll*. Hon påpekar också vikten av att anpassa rollen till sina personliga färdigheter för att det ska kännas så naturligt som möjligt.

Fördelarna med deltagande observation är att man som forskare kommer nära de människor och den miljö som studeras. Detta gör att deras perspektiv ges utrymme och att situationen är relativt okonstlad (Denscombe 2016). Förståelse och tolkning av

fältet förbättras genom direkta upplevelser av människors verklighet (Fangen 2011). Det finns dock en risk som benämns som *forskareffekt* och som innebär att människors beteende påverkas av deras vetskap om att en forskare är närvarande.

Forskarens ”jag” genomsyrar insamlingen av empiri, vilket i sig kan vara till nackdel vad gäller tillförlitligheten och möjligheten att upprepa studien samt att generalisera resultaten. Detta är dock inte målet med studien när deltagande observationer används. Kontextberoendet är snarare en styrka i detta fall (Denscombe 2016).

Observationer kan vara mer eller mindre strukturerade. Det beror på hur brett eller avgränsat fokus är. I studien kring Familjemobiliseringen så har observationerna haft ett öppet och utforskande syfte samtidigt som de fokuserat på de tre huvudsakliga områdena för studien; empowerment, arbetsallians och följsamhet. Bjørndal (2005) har utformat olika typer av observationsscheman, varav några av dessa använts i denna studie (Bilaga 4). Ett av hans observationsschema skiljer mellan beskrivning och tolkning i samband med observationerna. Detta har använts för att minimera risken för att beskrivningarna blir allt för präglade av min förståelsehorisont.

Tillvägagångssätt

Bryman (2011) lyfter fram att ett *målinriktat urval* rekommenderas för kvalitativ forskning som grundar sig på intervjuer. Denna teknik innebär att försöka skapa överensstämmelse mellan forskningsfrågor och urval, alltså att personer som är relevanta för problemformuleringen intervjuas. Ett sådant urval har varit lämpligt för denna studie, där familjer och pedagoger som tagit del av Familjemobiliseringen ingår.

Fyra fokusgrupper har genomförts vid Familjemobiliseringens avslutande möten under våren 2015. Sammanlagt har 39 deltagare medverkat, varav 19 kvinnor och 9 män samt 11 barn. Merparten har varit arabisktalande, men även kurdiska, persiska och albanska har varit förekommande språk. Vid ett tillfälle har en annan tolk än kulturtolken närvarat och vid ett tillfälle har ytterligare en tolk utöver kulturtolken närvarat. Två föräldrar med svenska som modersmål har medverkat. Fokusgrupperna har utgjorts av föräldrar till årskurs ett vid ett tillfälle, årskurs två vid två tillfällen och årskurs sju samt åtta vid ett tillfälle. I fokusgruppen med högstadieläverna så närvarade de tillsammans med föräldrarna. Vid en av fokusgrupperna med årskurs två

så hölls en separat fokusgrupp med barnen under en liten stund efter fokusgruppen med föräldrarna. Vid de två resterande fokusgrupperna så var barnen antingen för små för att medverka eller så var de mer intresserade av att utnyttja tiden till att leka med varandra.

Därtill har enskilda intervjuer med de pedagoger som medverkar vid mötena ägt rum, vilket innebär att fyra intervjuer genomförts totalt.

Efter att en nästintill ordagrann transkribering gjorts av det inspelade materialet, som bestod av fyra intervjuer med pedagoger, cirka 15-45 minuter vardera, samt fokusgruppsdiskussioner vid fyra tillfällen, cirka 40-60 minuter vardera, så kategoriserades materialet huvudsakligen utifrån de tre områden som frågorna i fokusgrupperna kretsade kring;

- *Föräldrarnas delaktighet i barnens skolgång (ökad förståelse om skolan och barnets skolsituation samt verktyg att arbeta med barnens skolarbete).*
- *Relationen mellan barn, föräldrar och skolpersonal.*
- *Innehåll (information om skolsystemet, arbete i olika ämnesområden, information från olika gästföreläsare).*

Bearbetningen av materialet inleddes med att skapa en helhetsbild av den gemensamma förståelsen hos deltagarna i deras sammanhang. Därefter urskiljdes olika teman som empirin kunde delas in i. För att förstå innebörden så tolkades de sammanfattade kategorierna (Dahlin-Ivanoff 2011).

I genomförandet av fokusgrupperna har avsikten varit att inta en position som inger förtroende genom aktivt lyssnande och bekräftelse av varje gruppdeltagare, så att var och en ska känna sig trygg med att uttrycka sina åsikter. Detta för att minimera risken att gruppdeltagarna påverkar varandra på så sätt att endast det som är socialt accepterat uttrycks eller att extrema åsikter utvecklas. Ambitionen har istället varit att främja den sociala interaktionen som fokusgruppen ger möjlighet till så att de berörda kan dela med sig av sina erfarenheter och få dem bekräftade eller ifrågasatta av de andra deltagarna, vilket kan skapa en större förståelse (Wibeck 2010).

Under hösten 2015 har observationer utförts i två olika Familjemobiliseringsgrupper för att få insyn i verksamheten och möjlighet till att uppleva vad som sker vid mötena. Medverkan har skett vid möte 2-6, varannan gång i vardera grupp. Dessvärre hann första mötet äga rum innan observationerna påbörjades. Vad gäller det avslutande och sjunde mötet så bedömdes det inte

nödvändigt att medverka vid detta, då fokusgrupperna genomfördes vid dessa möten under vårterminen. Under observationerna så deltog sammanlagt 28 föräldrar, varav 9 män, samt 33 barn, varav 11 yngre syskon. Barnen gick i årskurs fyra respektive fem. I samband med observationerna har rollen varit att delta i mötena likt föräldrarna, vilket inneburit att lyssna och ta del av information, med undantag för egen aktivitet. Dock har deltagande vid fika och småprat med såväl kulturtolk, pedagoger och gästföreläsare som familjerna skett. Vid observationerna har anteckningar förts. Vissa har varit av mer registrerande karaktär, där beskrivningar gjorts av vad som skett. Andra har varit av mer reflekterande karaktär. Självreflekterande anteckningar över egna tankar och känslor som uppkommit i samband med observationerna har också förts (Lalander 2011).

Då fokusgrupper och intervjuer genomfördes under våren 2015 och observationer under hösten 2015, så har teori genererats utifrån empirin vid fokusgrupperna och intervjuerna och dessa teorier har sedan legat till grund för observationerna. Så även om denna studie i enlighet med en kvalitativ forskningsstrategi intar ett induktivt angreppssätt, vilket innebär att teorier genereras utifrån empirin (Bryman 2011), så har det även i samband med insamlingen av empirin tagits in teorier för att möjliggöra avgränsningar till vad som är viktigt att fokusera på samt för att kunna påbörja analysarbetet (Aspers 2011). Observationsguidens uppmärksamhetsfokus har bestämts utifrån teorin som inhämtats (Bilaga 4; Fangen 2005).

Intervjuer med representanter från såväl socialförvaltningen som skol- och fritidsförvaltningen har också ägt rum för att få en bakgrund till Familjemobiliseringens uppkomst. Dessa intervjuer har skrivits ner och skickats till respektive person för godkännande. Vid slutet av studien så skedde en återrapportering till kontaktpersonerna för Familjemobiliseringen. Därtill har inläsande av material kring verksamheten Familjemobilisering samt avstämningsmöten förekommit.

Begränsningar

Ett problem i utvärdering av sociala interventioner och utfallsstudier är tidsaspekten, alltså när och hur effekter visar sig samt hur bestående de är (Soydan & Vinnerljung 2002). I denna studie undersöks intressenternas upplevelser av Familjemobiliseringen i samband med det avslutande mötet. Erfarenheterna är då färskare och aktuella för

deltagarna. Det kan dock vara så att en förändring först sker en tid efter att Familjemobiliseringen avslutats. Att samla en fokusgrupp med deltagare från de tio år som Familjemobiliseringen pågått är dock inte etiskt försvarbart, då denna överenskommelse inte gjorts i samband med att de påbörjade Familjemobiliseringen. Att aktualisera den perioden i deras liv kan också väcka känslor hos deltagarna.

För att kunna säga något om varaktigheten hos de eventuella effekter som Familjemobiliseringen bidrar med så hade det behövts upprepade mätningar vid flera tillfällen efter att Familjemobiliseringen avslutats (Soydan & Vinnerljung 2002). Det hade också behövts göras mätningar minst före och efter Familjemobiliseringen för att se vilken förändring som skett. Med tanke på den tidsperiod som är avsatt för denna studie så är det inte möjligt att göra sådana typer av effektstudier (Sundell & Ogden 2012).

Barnens upplevelser av verksamheten Familjemobilisering har dessvärre fått ett begränsat utrymme i denna studie. De grupper som fanns att tillgå under tidsperioden för fokusgrupperna bestod huvudsakligen av barn från årskurs ett och två. Deras låga ålder försvårade medverkan i fokusgruppen tillsammans med föräldrarna. Vid ett tillfälle, då det var en mindre grupp, så genomfördes en separat fokusgrupp med barnen efter fokusgruppen med deras föräldrar. Möjligtvis hade det varit eftersträvänsvärt att organisera alla de små barnen i fokusgrupper, men omständigheterna runtomkring försvårade detta. Det hade också varit önskvärt att det fanns en spridning vad gäller barnens åldrar, men då studien skulle genomföras under en bestämd period så har anpassningar fått göras till de grupper som funnits att tillgå. Dock så har de äldre barnen i årskurs sju och åtta kommit till tals i en fokusgrupp tillsammans med sina föräldrar. Barn i årskurs fyra och fem har också deltagit vid de observationer som genomförts.

Forskningsetiska överväganden

Föräldrar och barn som deltagit i verksamheten Familjemobilisering har medverkat i denna studie. Barnen går i grundskolan, vilket innebär att de inte är myndiga.

Föräldrarnas medgivande till att barnen deltar i fokusgrupperna och vid observationerna och bidrar med information till studien har således behövts.

Inhämtande av detta samtycke har skett med hjälp av bilaga 2, informerat samtycke.

Utifrån min kunskap om barn och unga som jag förvärvat genom utbildning och

yrkeserfarenhet har jag kunnat anpassa mitt förhållningssätt och tillvägagångssätt i denna studie när jag genomfört fokusgrupper och observationer (Fangen 2005). Mitt mål har varit att få dem att känna sig trygga med min närvaro. Barnen har aldrig pratat med mig utan att deras föräldrar varit närvarande i rummet.

Fyra etiska principer är viktiga för denna undersökning; *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Dessa innebär att de som berörs av undersökningen ska få information om dess syfte och tillvägagångssätt, att deras deltagande är frivilligt, att deras personliga uppgifter förvaras tryggt och inte lämnas ut till obehöriga samt att uppgifter om dem endast används för undersökningens ändamål (Vetenskapsrådet 2015). Bilaga 2 om informerat samtycke uppfyller dessa krav.

En annan viktig etisk aspekt i denna studie är att datainsamlingen skett med hjälp av tolk. Detta kan vara problematiskt, då det inte med säkerhet kan påvisas att tolken översätter det som sägs ordagrant. Det sker oundvikligen en tolkning av frågor och beskrivningar. Kulturtolken som arbetar med Familjemobiliseringen är skaparen samt utvecklaren av verksamheten, vilket innebär att hon är väl insatt i den. Hon har således en stor förtroenhet med Familjemobiliseringen, vilket å andra sidan även kan vara till nackdel. Det finns en risk att hon är partisk och vill framställa Familjemobiliseringen i god dager. Det finns också en risk att deltagarna känner lojalitet gentemot henne eller att deras relation påverkar deras svar. Relationen kan dock även vara till fördel, då den kan få deltagarna att känna sig trygga. Fördelarna med att använda kulturtolken i datainsamlingen överväger, inte minst då en utveckling av verksamheten kan ske i samband med denna på så sätt att hon direkt får synpunkter från deltagarna, vilket kan införlivas i verksamheten med en gång. Att leta efter en annan tolk skulle också skapa problem avseende tillgänglighet av tolkar och utifrån ekonomiska aspekter.

Användning av studiens slutsatser

En annan etisk aspekt i detta sammanhang är hur resultaten i denna studie kommer att användas och i vilket syfte. Slutsatserna kommer att delges socialförvaltningen samt skol- och fritidsförvaltningen i Helsingborgs stad, varpå det är viktigt att fundera kring användningen av resultaten.

Vedung (2009) beskriver olika sätt varpå en utvärdering kan användas. En skillnad är huruvida utvärderingen används för beslut och handlande eller mer för utveckling av nya insikter, kunskaper och åsikter. Han för också ett resonemang kring att utvärderingen kan ha betydelse under utredningsprocessen och inte bara som slutprodukt. Förhoppningen är att denna studie kring verksamheten Familjemobilisering kan leda till såväl handlande som kunskapsutveckling och att detta kan ske såväl under processen som efter sammanställningen. Vedung (ibid.) poängterar vikten av att utvärderaren är aktiv vad gäller att rapportera och återföra till beställaren och de olika aktörerna i utvärderingen. Under denna studie har återkoppling skett löpande till representanter för PART samt Forsknings- och Utvecklingsenheten i Helsingborg. Avstämningsmöten har ägt rum för att hålla uppe deras engagemang kring studien. Dessutom finns planer på att en sammanfattning av studien ska göras på arabiska så att familjerna som medverkat kan ta del av resultaten. En styrka som denna studie har är att den möjliggör reflektion och kunskapsutbyte i samband med intervjuerna, fokusgrupperna och observationerna. Detta kan starta en process som pågår såväl under som efter studiens genomförande och som kan möjliggöra en utveckling av Familjemobiliseringen så att verksamheten möter deltagarnas behov, och det är en stor vinst i sig.

6. Resultat och analys

I detta avsnitt kommer den insamlade empirin ifrån intervjuerna, fokusgrupperna och observationerna att analyseras med hjälp av tidigare forskning och teoretiska begrepp. Dispositionen följer de tre aspekter som tagits upp i syfte och frågeställningar samt utgjort ramen för orienteringen kring kunskapsläget och val av teori. De tre aspekterna är *delaktighet/empowerment*, *relationsskapande/arbetsallians* och *inhåll/följsamhet*. De kommer att följas av två avsnitt som benämns *utveckling kunskapsmässigt* och *svårigheter och förslag på förbättringar*.

Delaktighet och empowerment

Verksamheten Familjemobilisering kan liknas vid ett multikontextprogram på så vis att den riktar sig mot både hem och skola, två områden som är vanliga inom preventionsforskningen. En bristande skolgång samt brister i föräldraskapet ökar

riskerna för utveckling av framtida psykosociala problem hos barn och unga. Genom att stärka både hem- och skolmiljön skapas goda förutsättningar för förbättrade sociala relationer samt utveckling av den sociala kompetensen. Detta är skyddsfaktorer som ökar förutsättningarna för en gynnsam utveckling hos barn och unga (Ferrer-Wreder 2005; Kimber & Skoog 2008; Socialstyrelsen 2010; Stewart-Brown 2008).

Familjemobilisering är en form av föräldrastödsprogram och sådana har visat sig minska risken för psykisk ohälsa och beteendeproblem hos barn. De har också visat sig ha en positiv inverkan på föräldrars psykiska hälsa samt förmåga att bemöta sina barn på ett positivt sätt. Föräldrars känslomässiga bemötande gentemot sina barn är en aspekt av föräldraskapet som har inverkan på barn och ungas hälsa (Joussemet, Mageau & Koestner 2014; Nitsch et al. 2015; Sanders et al. 2014; Socialstyrelsen 2015; Stattin 2015; Stewart-Brown 2008; Torío López et al. 2015). När barns beteende samt sociala och emotionella välmående ökar så skapas också bättre förutsättningar för lärande (Webster-Stratton & Bywater 2015). Syftet med verksamheten Familjemobilisering är att främja barns kunskapsutveckling genom att involvera deras föräldrar i skolgången. Föräldrarna ska få verktyg för att i hemmet kunna arbeta aktivt mot mål i läroplanen, få ökad kunskap om och insyn i det svenska skolsystemet samt kännedom om och möjlighet till att träffa olika resurspersoner inom skolan (Bilaga 1). Utformningen av verksamheten Familjemobilisering ligger därmed i linje med internationell forskning som visar på att ett aktivt förhållningssätt hos föräldrar och en interaktion mellan dem och barnen i lärandet ger stora positiva effekter på barns beteende och välmående (Coombes, Allen & McCall 2012; Hattie 2014; Kaminski et al. 2008). Verksamhetens innehåll ger också goda förutsättningar för barnen att utvecklas kunskapsmässigt utifrån att föräldrars engagemang och kompetens visat sig ha inverkan på barnens förmåga att prestera i skolan (Castro et al. 2015; Jeynes 2007; Spoth, Randall & Shin 2008).

Detta avsnitt kommer nu att övergå i att lyfta fram exempel på delaktighet i Familjemobiliseringen. En elev i högstadiet uttryckte sig under en av fokusgrupperna på följande vis kring sina föräldrars delaktighet.

Efter dom här mötena här, min mamma berättade för min pappa om dom här mötena så min pappa började ge mig 20 ord som han ska jobba med och som jag ska jobba med, vi ska tävla jag och min pappa om vem som kommer ihåg dom bäst.

Citatet visar på att kunskapen som förvärvats i och med Familjemobiliseringen förmedlats vidare i hemmet och skapat delaktighet hos föräldrarna vad gäller barnets lärande. En elev i årskurs två pratade i samband med fokusgruppen med de små barnen kring sina föräldrars delaktighet.

Pappa och mamma. Dom säger till mig; vi har tid för dig. Då tar jag mina papper och då arbetar vi tillsammans. Dom hjälper mig att fatta detta helt och hållet.

Det som barnet beskriver tyder på att föräldrarna avsätter tid för barnet och dess skolarbete samt att de arbetar aktivt tillsammans.

De äldre barnen som medverkade i en av fokusgrupperna uttryckte att det kändes bra för dem att deras föräldrar i och med Familjemobiliseringen fått information om hur de ligger till kunskapsmässigt och hur de fungerar socialt i skolan. Denna information kan hjälpa föräldrarna hur de på bästa sätt kan bemöta och stötta dem. Även föräldrarna gav uttryck för att det skett en förändring gällande deras kunskap om barnens skolsituation samt deras eget förhållningssätt gentemot barnens skolarbete. Följande citat visar på detta;

Stor förändring, tänk dig alltså att man bara, barnet går fram och tillbaka till skolan och föräldrarna sitter hemma och vet ingenting om skolsituationen. Alltså innan jag började med att komma till skolan så vet jag att mitt barn går till skolan men jag hade ingen kunskap om hur långt han kommit, i vilken nivå han finns [...].

Förälderns sätt att uttrycka sig tyder på hur lite föräldrar ibland vet om vad deras barn gör i skolan. I och med Familjemobiliseringen upplever föräldern att det skett en stor förändring kring kunskapen om barnets skolsituation. En annan förälder beskrev hur förhållningssättet gentemot barnet och dess lärande förändrats i och med Familjemobiliseringen.

Innan jag hade mycket bekymmer för henne för att hon kunde inte läsa så mycket, varför hon kan inte, hon måste bara [...] jag trycker på henne hela tiden, du måste och kan [...] men nu när X (pedagog) förklarar, det går inte att trycka på barnen och säga hela tiden du måste kan, man måste vara med när dom skriver sin läxor, vara med, sitta bredvid och vara där [...].

Det har skapats en förståelse hos föräldern med hjälp av pedagogen kring hur hen kan stötta sitt barn i skolarbetet. En annan förälder förklarade hur hen bemöter sitt barn annorlunda efter att ha medverkat i verksamheten Familjemobilisering.

Vi ställer fler frågor, alltså vad jobbar du med idag och hur går det för dig i skolan.

Citatet kan tolkas som att föräldern insett skolgångens betydelse för barnet. Ett annat citat visar mer tydligt på denna utveckling.

Tidigare när X kom hem, hon ger mig några informationspapper eller dom har utflykt eller någonting, säger mamma du måste läsa och den är viktigt, jag säger jo du kan hänga på kylskåpet jag hinner inte nu jag har mycket jobb, men när hon nu kom hem och visade mig direkt jag titta och läsa och jag vet vad jag ska göra, vad är viktigt.

Föräldern i fråga beskriver att information kring barnets skolgång nu går före till exempel eget arbete. Föräldern beskriver också att hen numera vet vad som behöver göras med informationen.

En pedagog uttryckte sig i samband med intervjun på följande sätt gällande föräldrarnas delaktighet;

Men alltså jag kan ju märka, typ som med läsläxa och sånt, så har ju nåt barn kommit åh ja mamma ställde dom där frågorna som ni gör i skolan och det är ju bra för då vet ju barnen också om att föräldrarna vet det vi gör här, så det blir kanske bra för dem också för då får dom en bekräftelse på att föräldrarna har koll, eller är insatta liksom.

I detta fall så har pedagogen fått en bekräftelse från barnet att de verktyg som de lärt ut till föräldrarna kommit till nytta i hemmet. En annan pedagog kunde märka av föräldrarnas engagemang under mötena.

[...] dom är väldigt delaktiga när det gäller skolan, när det gäller uppgifter, när det gäller deras barn, vi har pratat mycket hur dom jobbar med sina barn hemma.

Det var många föräldrar som i samband med fokusgrupperna uttryckte sig på ett sätt kring delaktighet som kan förstås utifrån begreppet empowerment. Förutsättningarna för åtagande och delaktighet i aktiviteter som på något sätt syftar till att omfördela makt kräver medvetenhet och emotionell energi (Askheim 2007; Bonfils & Askheim 2014; Swift & Levin 1987). Verksamheten Familjemobilisering kan förstås utifrån ett maktperspektiv på så sätt att det sker en omfördelning av makt mellan hem och skola. Genom att involvera föräldrarna och ge dem kunskap om skolsystemet och barnens skolgång öppnas det upp för möjlighet till påverkan. Föräldrarna blir medvetna om sin roll och betydelse för barnens utveckling. Detta kan mobilisera emotionell energi hos dem. Denna process har studerats tidigare (Whitsel & Lapham 2014). Fokusgrupper användes i samtalet med föräldrarna och enligt Dahlin-Ivanoff (2011) kan denna metod bidra till att lyfta fram rösterna hos utsatta grupper i samhället. De familjer som deltagit i denna studie kommer nästintill uteslutande från ett annat land och har i många fall inte varit särskilt integrerade i det svenska samhället avseende arbete och

bostad. Det kan därmed antas att de inte har en särskilt stark röst i offentliga sammanhang. Liksom i denna studie har även tidigare studier visat på betydelsen av att involvera marginaliserade grupper i samhället för att de ska kunna förbättra sina levnadsvillkor (Livingstone, Celemencki & Calixte 2014).

Nu kommer exempel på processer av empowerment utifrån Familjemobiliseringen att ges. En förälder förklarade hur hen använt sig av forumet som Familjemobiliseringen skapat.

Alltså för min egen del också, att om jag möter nån svårighet, nånting som jag inte kan göra mig förstådd eller vet hur jag ska ta, gå vidare med den saken, så får jag nån plats för att fråga och dom lotsar mig vidare. Eftersom alla föräldrar här sitter i samma situation så har vi utbyte av information eller om nåt nytt som händer, att vi hjälper varann, utbyter information om hur vi ska gå vidare.

Föräldern lyfter fram att föräldrarna tillsammans stärks som grupp och kan hjälpas åt i att stärka sin ställning. En av pedagogerna berättade under intervjun att Familjemobiliseringen öppnat upp för diskussioner mellan föräldrarna och att dessa samtal även kommit att beröra till exempel sysselsättning. En av deltagarna i Familjemobiliseringen fick praktikplats på skolan som pedagogen arbetar på. Deltagaren hade arbetat som lärare i sitt hemland. En annan händelse som skedde i samband med observationerna var att en specialpedagog informerade en deltagare om att det fanns efterfrågan på tolkuppdrag gällande hennes hemspråk.

I intervjuerna med pedagogerna så berördes aspekter som kan kopplas till empowerment och omfördelning av makt. En pedagog uttryckte sig på följande vis;

Väldigt nyttigt att vara i minoritet ibland och inte förstå vad som sägs, väldigt nyttigt. Hur länge håller jag koncentrationen uppe? [...] det är så nyttigt att vara i den rollen som dom är i hela tiden. Det har varit fantastiskt nyttigt för mig personligen.

Pedagogen berättar om betydelsen av att få vara i någon annans situation en stund för att kunna förstå den andres förutsättningar. Samma pedagog berättade vidare om att Familjemobiliseringen bidragit till att hens förhållande till föräldrarna blivit mer jämlikt.

Jag tycker att jag har vunnit otroligt mycket respekt och omsorg i mötet med framförallt mammorna, för att dom kan uttrycka sig på arabiska, dom kan möta mig på ett annat sätt nu som en jämlik, inte som en auktoritet, det har varit mycket det förhållandet innan.

En annan pedagog var inne på samma tema avseende jämlikhet, men hen betonade även samarbetsaspekten i relationen mellan hen och föräldrarna.

[...] självklart man tittar på dom som föräldrar, men jag är också förälder och det är väldigt, väldigt, vi står mycket närmare varandra och det är bra för barnets skull. För att jag ofta säger, alltså det är inte jag som ska göra jobbet, det är inte barnet, det är inte föräldrar, utan det är allihopa, vi tillsammans, så att barnet ska lyckas i skolan.

Sammanfattningsvis så tyder barnens, föräldrarnas och pedagogernas upplevelser av Familjemobiliseringen på en hög grad av delaktighet och en känsla av empowerment. Den gemensamma förståelsen mellan hem och skola har påtalats vara en viktig faktor som har påverkan på barns prestationer i skolan (Hattie 2014). Samarbetsaspekten av en relation benämns arbetsallians (Greenson 1967) och analysen kommer nu gå över i att beröra denna aspekt.

Relationsskapande och arbetsallians

Under insamlingen av empirin och tillgodogörandet av tidigare forskning (Horvath & Symonds 1991) så har det uppenbarats vilken betydelse de relationella aspekterna har för utfallet av en verksamhet som Familjemobiliseringen. Egentligen har Familjemobiliseringen inget dokumenterat mål att förbättra relationerna mellan barn och föräldrar samt mellan hem och skola, men det har i samtal med representanter från socialförvaltningen samt skol- och fritidsförvaltningen (Andersson & Ebrahimsson 150318; Nilsson 150416) betonats att de relationella aspekterna är viktiga. I samband med intervjuerna, fokusgrupperna och observationerna har det också uppmärksammats att relationsskapandet har en avgörande roll för barn, föräldrar och pedagoger vad gäller upplevelsen av Familjemobiliseringens resultat. Det är huvudsakligen föräldrarna som lagt vikt vid relationens betydelse i sina uttalanden. Detta överensstämmer med tidigare forskning som visar på att det särskilt är de som mottar hjälpen som bedömer att kvaliteten av relationen mellan dem och de som ger hjälpen är viktig för utfallet (Horvath & Symonds 1991). En förälder uttryckte sig på detta sätt i samband med fokusgruppen;

Vi kom mycket närmare, det är väldigt öppen kontakt, innan det var lärare och mitt barn, men nu vi är mer kompisar också med lärarna.

Familjemobiliseringen har alltså enligt föräldern bidragit med att relationen till pedagogerna utvecklats och stärkts. Samarbetsaspekten har också betonats av föräldrarna, vilket följande citat visar på;

Vi tycker mycket om de här mötena, att vi hjälps åt hemmet och skolan och sen stötta barnen. Nu jag har fått mycket mer inblick i hur fungerar det för barnen i skolan och hur kontakten är med lärarna också i skolan. Jag tror det är bra också för lärarna att lära känna oss också, innan kanske man bara träffas hastigt, nu vi knutit bra kontakt med skolan.

Föräldern betonar ömsesidigheten som skapats i relationen mellan hem och skola. Flera föräldrar tog under fokusgrupperna upp att de i och med träffarna under Familjemobiliseringen förstått att det finns ett intresse och ett engagemang från skolans håll kring hur det går för deras barn och att pedagogerna vill dem väl. Flera av pedagogerna uttryckte under intervjuerna att en av de största skillnaderna som uppstått i och med Familjemobiliseringen gäller det sociala, utifrån relationen föräldrarna emellan samt mellan föräldrar och pedagog. Det har skapats en förståelse för varandra. Detta underlättar det dagliga arbetet enligt pedagogerna;

[...] det är mer familjär stämning... Alltså att man känner varandra mer nu, nu är det kanske inte så jobbigt att om man har något problem med nån elev eller så här nån situation som kanske är jobbig, då är det inte så jobbigt att gå till föräldern och dom tar emot det på ett annat sätt känns det som, det är mer naturligt när man pratar med varandra.

Beskrivningen lyfter fram relationen som en grundläggande förutsättning för att samarbetet mellan hem och skola ska kunna fungera utifrån barnets bästa. I samband med intervjuerna har pedagogerna också uttryckt sig kring hur de upplevt sin roll i Familjemobiliseringen. En pedagog uttryckte sig på detta sätt;

[...] jag var väldigt glad att jag fick den här liksom roll att vara här och träffa föräldrar och prata med dem och tänka hur dom tänker. Vad tycker dom om skolan.

Pedagogen lyfter fram att hen är intresserad av föräldrarnas syn på skolan och att få ta del av deras perspektiv. En annan pedagog lyfte under intervjun fram att Familjemobiliseringen bidrar till att hen träffar föräldrarna oftare och inte bara vid till exempel utvecklingssamtal. Detta gör att de lär känna varandra och att föräldrarna hör av sig om det är något, även efter att Familjemobiliseringen avslutats. Den erfarenheten har hen sedan tidigare Familjemobiliseringsgrupper. Det ger också hen möjlighet att ta upp saker som rör barnen kontinuerligt med föräldrarna, då de träffas varannan vecka. Hen kan även fungera som en länk mellan föräldrarna och andra pedagoger på skolan. För de barn som ingår i Familjemobiliseringen och har syskon på skolan så kan även information kring dem utbytas. En annan pedagog poängterade att de föräldrar som inte pratar svenska blivit medvetna om att de kan och får höra av

sig till skolpersonalen om de har några frågor eller funderingar. Det är något som inte varit en självklarhet för dem tidigare.

Föräldrarnas och pedagogernas beskrivningar kring utvecklingen av relationen mellan hem och skola i samband med Familjemobiliseringen kan förstås utifrån begreppet arbetsallians, som syftar på samarbetsaspekten av relationen (Greenson 1967). För att kunna uppnå en god arbetsallians så krävs ett samförstånd hos parterna gällande mål och uppgifter för att nå dit samt ett utvecklat känslomässigt band (Bordin 1979; MacFarlane, Anderson & McClintock 2015; Pinosof 1995). Utifrån föräldrarnas och pedagogernas beskrivningar så har det utvecklats ett känslomässigt band dem emellan i samband med Familjemobiliseringen. När det kommer till samförståndet gällande Familjemobiliseringens mål och uppgifter för att nå dit, så är det något mer oklart. Jag återkommer till Familjemobiliseringens komponenter och följsamhet av dessa i nästa avsnitt.

Att få möjlighet att träffa andra föräldrar i och med Familjemobiliseringen var något som många föräldrar tog upp under fokusgrupperna. Förbättringen av relationen mellan föräldrarna kan sägas utmärka sig något mer än relationen mellan hem och skola samt mellan barn och förälder. Dock så har utvecklingen av relationen mellan hem och skola betonats mer än utvecklingen mellan barn och förälder. Flera föräldrar har påtalat att de haft en bra relation med sitt barn redan innan Familjemobiliseringen, men att denna utvecklats vidare. Endast en förälder uttryckte att det inte skett någon utveckling av kontakten mellan hem och skola. Följande citat visar på vilken stor betydelse Familjemobiliseringen som forum haft för föräldrarnas gemenskap.

[...] men alltså det jag tycker är viktigast egentligen det är när vi föräldrar sitter och pratar. Allt det här, för att det ger mer och sen så får man en annan kontakt med föräldrarna än vad man har haft innan. För alltså innan har man ju knappt vetat vilka föräldrar som tillhör vilka barn. Så det är... nej, jag är faktiskt glad att jag gick det.

Familjemobiliseringen har alltså bidragit med att föräldrarna lärt känna varandra och varandras barn. En annan förälder beskriver hur detta förändrat hans förhållningssätt gentemot sitt barn.

Innan jag börja och träffa mina ja, mina vänner här [...] fråga han vill gå ut och leka med kompisarna, och det är skolkompisar, det är klasskamrater, jag kände inte dom så nej du får inte gå hem till dom, jag känner inte familjen, det går inte, jag var lite orolig, lite försiktig också, du vet, men vi är här på dom här mötena, nu jag vet att hur funkar, vilka föräldrar vi har i klassen och mina sons kompisar, vem är dom. Trygghet.

Genom att lära känna föräldrarna till sonens kompisar så kan föräldern känna mer trygghet i att låta honom leka med dem. I en av fokusgrupperna så betonades också att Familjemobiliseringens forum skapat förståelse för varandras kulturer.

Att jag har fått en helt annan syn på... skildringen mellan oss föräldrar med olika ursprung och olika seder, för att när vi kommer in här och sätter oss så pratar vi precis som att vi är exakt samma personer, för att vi har samma barn i samma skola, med samma lärare, med samma utbildning och pratar exakt samma språk, så det spelade helt plötsligt ingen roll var man kom ifrån och vilket språk man talade, för här inne så pratade vi exakt samma språk.

Det som förenar deltagarna är alltså att de är föräldrar och då spelar deras olikheter ingen roll. Det finns ett sammanhang där de kan mötas som jämlika.

Vid den fokusgrupp som genomfördes med de yngre barnen så framkom det att den största vinsten med Familjemobiliseringen för dem i stort var att de fått umgås med varandra och att de fått lära känna varandras familjer. Att lära sig varandras språk och ”vuxenspråk” var också något som framkom som betydelsefullt.

Det fanns olika stämningar i de fyra grupper som utgjorde fokusgrupperna. Den största skillnaden dem emellan var relationsmässigt. I samtliga grupper fanns det en värme och respekt gentemot varandra, både mellan föräldrar och mellan föräldrar och pedagog samt kulturtolk. Två av grupperna utmärkte sig dock särskilt vad gäller den relationella aspekten. Det yttrade sig framförallt på så sätt att det fanns ett ömsesidigt omhändertagande av barnen. I den ena gruppen så turades föräldrarna om att gå in och se till barnen som lekte i det angränsade rummet. I den andra gruppen så hjälpte föräldrarna varandra med att hålla och ta hand om de mindre syskonen som var med. Detta gjorde även pedagogen. Detta förekom i sådan hög grad att det nästan var svårt att veta vilket barn som tillhörde vilken förälder. Pedagogen i denna grupp förklarade sin inställning på följande vis;

Jag är ju väldigt barnkär överhuvudtaget så jag har ju burit på mycket småsyskon, så att dom har kunnat lyssna och delta i samtal och så och det har varit väldigt uppskattat att jag inte bara visar intresse för deras barn utan även för deras liv och att vi kan dela omsorgen om våra barn och vi kan dela oron för våra barns framtid och vi kan skratta tillsammans.

Pedagogen försöker alltså visa för föräldrarna att hon är intresserad av deras liv genom att vara behjälplig och underlätta för dem.

Relationen mellan kulturtolken och föräldrarna yttrade sig i samtliga fyra grupper genom att kulturtolken uppmärksammade varje förälder och barn som kom och hade fysisk kontakt med dem genom till exempel kramar och pussar på kinden. Trots att

det var svårt att förstå vad de sa till varandra, så vittnade till exempel tonfallet om att det var ett mycket vänligt bemötande. Även om föräldrar kom senare än utsatt starttid för mötet så bemötte kulturtolken dem på liknande sätt. De beteenden som kulturtolken visade upp är sådana som hjälpsökande bedömt som viktiga faktorer för att en god allians ska kunna skapas (Duff & Bedi 2010). Detta bekräftar forskning om att hjälpgivarens förmåga att skapa en god allians är viktig för utfallet till skillnad mot variationen hos de som mottar hjälpen (Baldwin, Wampold & Imel 2007). Upplevelsen var att det fanns en god relation mellan kulturtolken och föräldrarna, vilket berikade själva fokusgruppen. Många av föräldrarna talade gott om kulturtolken och att de känt sig trygga med att hon är med vid mötena så att de kan göra sig förstådda och förstå vad som förmedlas. I samband med observationerna som genomfördes i två nya grupper så var kulturtolkens bemötande av föräldrarna på samma sätt som i samband med fokusgrupperna. Det förekom också att föräldrar vände sig till kulturtolken med frågor som inte rörde själva Familjemobiliseringen. Dock så förekom inte omhändertagandet av varandras barn på samma sätt som i fokusgrupperna. Detta kan ha berott på att det var äldre barn och att det inte var avslutningsmötet utan fokus mer låg på kunskapsinhämtning än reflektion. Detta gjorde sammanhanget mer strukturerat.

Innehåll och följsamhet

Verksamheten Familjemobilisering vill öka föräldrars delaktighet i sina barns skolgång genom att ge information om det svenska skolsystemet, ge föräldrarna verktyg att arbeta tillsammans med sina barn gällande skolarbetet samt ge föräldrarna möjlighet att träffa resurspersoner på skolan, som till exempel skolsköterska och specialpedagog (Bilaga 1). I samband med fokusgrupperna så berördes dessa moment av föräldrarna.

För mig, det var jättebra, jag nästan känner mig hemma idag här, för att vi är alldeles nya här i landet, skolsystemet visste jag ingenting om, så jag fick lära mig här, hur går det till här under lektioner, vad gör dom här i skolan, jämföra lite med våra skolor också. Nu jag vet, var ligger min dotter faktiskt kunskapsmässigt, det vet jag, var finns hon, så det är jättebra att man känner sig väldigt välkommen och hemma.

Föräldern vittnar om att hen har fått kunskap och insyn i det svenska skolsystemet och att det bidragit till att hen vet mer om sin dotters skolsituation. En annan förälder beskriver Familjemobiliseringen utifrån ökad delaktighet.

[...] en bra möjlighet eller tillfälle för att vara en del av vad som pågår i skolan och av skolans verksamhet och även ett bra tillfälle att få en större inblick och hur det går för min dotter och hennes prestation i skolan och hur jag kan hjälpa till för att min dotter ska göra så bra som möjligt.

Föräldern har i och med deltagande i Familjemobiliseringen fått en förståelse för att och hur hen kan bidra aktivt till dotterns kunskapsutveckling. Även pedagogerna berörde olika moment i Familjemobiliseringen, såsom information om skolsystemet, i sina utsagor under intervjuerna.

Det är väl så att förstår man inte svenska skolsystemet så förstår man kanske inte vikten av skolan och det märker man ju vid andra tillfällen, alltså semestern är en sån återkommande grej som man haft diskussioner med vissa föräldrar om att man åker utan att begära ledigt för att man förstår inte och man vet inte att det är en skolplikt till exempel och det underlättar ju vid dom här tillfällena för då tar man ju den diskussionen, och då har man ju tagit det, tryckt på det en gång till, det här och det här gäller, det här ansvaret som finns och det har ju blivit en nyhet för vissa.

Pedagogen förklarar att hen i och med Familjemobiliseringen haft möjlighet och tid att diskutera med föräldrarna kring sådant som skiljer sig åt mellan det svenska skolsystemet och andra skolsystem. En annan pedagog lyfte upp betydelsen av att föräldrarna i och med Familjemobiliseringens aktiviteter fått kännedom om vilka resurser som finns att tillgå inom skolan.

[...] vi har en liten men jättefin bibliotek med många fina böcker och då har vi, föräldrarna var väldigt nöjda för att små barn berättar inte så mycket hemma liksom om detta, så det var så att dom fick veta dom kan låna böcker på sitt språk, hemspråk och kan läsa med barnen, för att läsning är en grej som man måste jobba i skolan mycket med.

Att föräldrarna får möjlighet att veta mer om biblioteket kan leda till att de tillgodogör sig böcker, vilket på sikt kan utveckla barnens läsförmåga. Information kring barnens hälsa och hur föräldrarna kan bidra till att gynna denna är också något som lyfts fram av pedagogerna.

[...] vi haft vår skolsyster som var här också som gäst [...] vilka dagar hon är här och att barnen kan kontakta henne närsomhelst, föräldrarna kan kontakta henne närsomhelst, vi har pratat mycket om att barnen måste äta på morgonen, det är väldigt viktigt för att det är många barn som kommer hit utan att ha ätit frukost och dom är jättetrötta under dagen.

Flera föräldrar berättade också i samband med fokusgrupperna att de fått kunskap om kost och hälsa i och med gästföreläsarna. De har till exempel förstått betydelsen av att barnen äter frukost för att orka med skoldagen samt att de måste röra på sig och vara noga med sin hygien. Under intervjuerna var det flera av pedagogerna som pratade

kring gästföreläsarna som medverkat under Familjemobiliseringen, såsom till exempel skolsköterska, specialpedagog, bibliotekarie, studie- och yrkesvägledare samt representanter från socialförvaltningen. De uttryckte att detta till stor del varit till nytta för föräldrarna på så sätt att de blivit medvetna om att de finns att tillgå. En av pedagogerna betonade att föräldrarna i hög grad uppskattade den information som gavs och att de fick en större förståelse för hur det svenska samhället fungerar, till exempel vad gäller utbildningssystemet och vad de kan få för stöd och hjälp. Detta var något som även togs upp av föräldrar och då särskilt informationen om socialtjänsten. Föräldrar berättade om att de haft en negativ bild av socialtjänsten och att de inte velat ha kontakt med dem, men efter att representanter därifrån medverkat vid ett möte under Familjemobiliseringen så har deras syn på socialtjänsten förändrats i positiv riktning.

Det har visat sig i forskning att fungerande preventionsinsatser utgörs av både informationsmoment och färdighetsträning. De ska även utgå ifrån en uttalad teori om risk- och skyddsfaktorer samt vara sociokulturellt och utvecklingsmässigt adekvata (Kimber & Skoog 2008). Verksamheten Familjemobilisering har dessa egenskaper i olika stor utsträckning. I samband med observationerna så var informationsmomentet tydligast. Uppmaningar till föräldrarna kring aktivitet i barnens skolarbete samt instruktioner hur de kan gå tillväga förekom också, men färdighetsträning förekom inte under själva mötena. I Familjemobiliseringens manual så står det på flera ställen att hemuppgifter ska ges och att dessa ska följas upp kontinuerligt. Hemuppgifter gavs ibland, även om det inte helt klart uttalades, men uppföljning och reflektion kring dessa förekom inte vid de tillfällen som observationer skedde i två olika grupper. Vad gäller utgångspunkten från en uttalad teori om risk- och skyddsfaktorer så uppfylls detta genom att Familjemobiliseringen poängterar vikten av en fungerande skolgång och föräldrarnas roll för barns framtida utveckling (Joussemet, Mageau & Koestner 2014; Nitsch et al. 2015; Social rapport 2010; Torío López et al. 2015). Detta var något som belystes i hög grad under de observationer som ägde rum. När det kommer till att preventionsinsatser ska vara sociokulturellt och utvecklingsmässigt adekvata, så stämmer det förstnämnda medan det andra är tveksamt. I samband med observationerna så fanns det en öppenhet och nyfikenhet inför de olika kulturerna som fanns representerade. Jämförelser gjordes mellan den ”svenska” kulturen och andra kulturer gällande exempelvis obligatorisk skolgång och matematikundervisning, men även uppfostran och historia. Något som dock

förbryllade under observationerna var att informationen till föräldrarna ibland var väldigt grundläggande och ibland ganska avancerad. Tempot på genomgångarna var ibland väldigt lågt och ibland högt. Det väcktes funderingar kring om det varit lämpligt att inventera hur kunskapsnivån såg ut bland föräldrarna. Det har framkommit under fokusgrupperna och observationerna att vissa av föräldrarna är högutbildade medan andra inte gått särskilt många år i skolan i sitt hemland. Nivån på språkkunskaper i svenska har också varit olika, men all information som lämnats ut skriftligt till föräldrarna har varit på svenska. Vid samtal med kontaktpersoner för Familjemobiliseringen (151210) så förklarar de att verksamheten fokuserar på föräldrars roll och att kunskapsnivån därmed inte spelar någon roll. Dock så har de också uppmärksammat att pedagogerna som medverkar ibland lägger sig på olika nivå vad gäller hur de förmedlar kunskap till föräldrarna. Någon gång har de tyckt att det varit för avancerat och då har detta ifrågasatts. Kontaktpersonerna säger att Familjemobiliseringen bygger på att föräldrarna kan ”hygglig” svenska.

Enligt Trotters (2006) evidensbaserade modell för verksamma komponenter så bör vissa principer följas. Dessa principer överensstämmer till stor del med Bordins (1979) teori kring utvecklande av arbetsallians. Det bör således finnas en gemensam förståelse kring insatsens mål och uppgifter för att nå dit samt en utvecklad relation där den professionelles bemötande präglas av empati, optimism och humor. Det var tydligt i samband med observationerna att det fanns ett stort fokus på relationsskapande från de professionellas sida. Föräldrar och barn bemöttes med värme och empati. Föräldrarna som medverkade var uppmärksamma och lyssnade aktivt. Frågor ställdes, om än inte i speciellt hög grad. Situationen påminde snarare om undervisning av föräldrarna än aktivt medverkande. Barnen som gick i årskurs fyra och fem och som observerades var inte aktiva under mötena, förutom vid de tillfällen som de blev tillfrågade av kulturtolken eller pedagogen. Huvudsakligen sysselsatte de sig med annat, till exempel att rita eller att gå iväg och leka.

Något som förbryllar är att deltagarna i de fyra fokusgrupperna i hög grad berättade om positiva resultat av Familjemobiliseringen avseende att de blivit aktiva i barnens skolarbete. Detta var inte något som kunde observeras i de två andra grupperna. Mötena avslutades innan avsatt tid vid observationerna, ofta på grund av att föräldrarna inte hade några frågor. Flertalet föräldrar avstod från att fika. Detta står i motsats till den sociala samvaron som föräldrarna och pedagogerna betonade under intervjuerna och fokusgrupperna som en av de största vinsterna med

Familjemobiliseringen. Det kan ha sin naturliga förklaring i att olika grupper ser olika ut. Observationer har också skett i färre grupper än fokusgrupperna, vilket gör de mindre representativa för andra grupper. Men frågan är om upplägget på Familjemobiliseringen avseende hemuppgifter sett annorlunda ut mellan de olika grupperna och om deltagarna haft bättre och sämre kontakt med varandra. Dessa funderingar togs upp med kontaktpersonerna för Familjemobiliseringen (151210). De förklarade att de grupper som medverkade i fokusgrupperna var bättre fungerande än de som medverkade vid observationerna. De hade större närvaro av deltagare och deltagarna blev mer involverade av pedagogerna i barnens skolarbete utifrån till exempel hemuppgifter. Gällande de grupper som deltog vid observationerna var det också strul med tider från skolans sida, vilket kan ha bidragit till att föräldrar inte kommit. De tycker dock att bilden av Familjemobiliseringens deltagare som förmedlats är rättvis. Ibland är grupperna bättre fungerande och ibland sämre. Vad gäller den sociala samvaron bland föräldrarna så förklarar de att detta är något som brukar bli tydligast vid sista mötet, då de har avslutning under trevliga former. Det är också så att deltagarna kan slå följe till och från Familjemobiliseringen, vilket gör att deras samvaro stärks utanför Familjemobiliseringens forum.

Familjemobiliseringens upplägg och aktiviteter styrs av en manual. För att kunna få en uppfattning kring följsamheten av denna så har observationer använts som metod (Fangen 2011). Det kan finnas en skillnad mellan vad man säger att man gör och vad man faktiskt gör (Vedung 2009). Följsamheten av manualen togs upp med kontaktpersonerna för Familjemobiliseringen (151210). Det som återgavs var observationerna av att de olika momenten i Familjemobiliseringen inte kom i den ordning som de beskrivs i manualen. Det beskrivna innehållet i form av presentation av arbetsområden, information om skolsystemet samt besök av gästföreläsare (Bilaga 1) förekom dock, men det gjorde inte arbetet med ämnesområdena.

Kontaktpersonerna (151210) hade olika åsikter om hur viktigt det är att följa ordningen i manualen, där den ena poängterade att det är viktigt för att det ska vara möjligt att kunna säga om upplägget fungerar eller inte. Den andre förklarade att justeringar måste göras i praktiken på grund av olika omständigheter, som till exempel när gästföreläsare är tillgängliga.

En pedagog uttryckte sig i samband med intervjun på följande vis kring manualen för Familjemobiliseringen.

Vi har ju inte följt pärmen så där väldigt noga [...] det har inte varit så mycket läxor [...] vi tycker att det varit viktigast att dom kommit hit och att vi har visat biblioteket, jätte, jättebra [...] min känsla när jag fick pärmen i handen och ohh så strikt [...] och så får man känna av, idag är det oro i gruppen, idag är det mycket barn här och så [...].

Pedagogen lyfter likt den ena av kontaktpersonerna (151210) upp att anpassningar av manualen behöver göras till olika omständigheter, såsom att det är oro i gruppen eller mycket barn närvarande. Citatet visar också på att pedagoger kan tycka att vissa delar i Familjemobiliseringen är viktigare än andra, till exempel som att närvaro och kännedom om skolans resurser prioriteras framför hemuppgifter. I tidigare forskning har det visat sig att följsamhet (adherence) av olika insatsers tekniker och instruktioner inte har något direkt samband med utfallet, vilket däremot alliansen mellan hjälpgivare och mottagare har (Barber et al. 2006; Liber et al. 2010; Tschuschke et al. 2015; Wampold 2001). Men för att återknyta till det som en av kontaktpersonerna för Familjemobiliseringen (151210) uttryckte kring att följsamheten av manualen är viktig för att kunna säga något om huruvida upplägget fungerar eller inte, så har det i tidigare forskning visat sig viktigt att undersöka följsamhet av en verksamhets intentioner och komponenter för att kunna säga något om implementeringen av verksamheten och om aktiviteterna har ett samband med utfallet (Dane & Schneider 1998; Hassell & Lovell 2015). Implementation fidelity är ett begrepp som syftar på hur väl en verksamhet blivit implementerad i förhållande till sin ursprungliga design (Fixsen et al. 2009; Dane & Schneider 1998; Dusenbury et al. 2003; Mihalic 2004). Det är ett begrepp som är användbart i denna studie av verksamheten Familjemobilisering då en del av syftet är att undersöka överensstämmelser och skillnader mellan verksamhetens intentioner och förverkligande. Viktiga faktorer att ta hänsyn till vid en sådan undersökning är om innehållet (content) i verksamheten följs och i vilken omfattning (coverage, exposure/dose), med vilken förekomst (frequency) och varaktighet (duration). Men också på vilket sätt det levereras av de som arbetar inom verksamheten (quality) samt i vilken utsträckning deltagarna är engagerade och involverade i innehållet (participant responsiveness) (Carroll et al. 2007; Dane & Schneider 1998; Dusenbury et al. 2003; Mihalic 2004). Utifrån det som presenterats i analysavsnitten kring verksamheten Familjemobilisering så följs innehållet till stor del, men inte i hög grad vad gäller hemuppgifter och uppföljning av dessa. Det får troligtvis konsekvenser för i vilken utsträckning deltagarna engageras och involveras i innehållet. Dock så har det

framkommit vid såväl fokusgrupperna som vid observationerna att innehållet levereras med entusiasm, värme och respekt av de som arbetar inom verksamheten. Det finns faktorer som kan försvåra eller underlätta implementeringsprocessen, såsom verksamhetens komplexitet, vilka stödfunktioner som finns att tillgå, hur aktiviteter utförs i relation till verksamhetens intentioner samt i vilken mån deltagarna upplever verksamhetens upplägg som relevant för dem (Carroll et al. 2007). Huruvida Familjemobiliseringen är en komplex verksamhet eller inte är svårt att avgöra, men det är en tvärvetenskaplig verksamhet och deltagarna kommer från olika kulturer, vilket kan göra arbetet komplext, samtidigt som det kan berika det. Verksamheten har en manual att tillgå och en kulturtolk som är väl insatt i verksamheten och deltagarnas kulturer samt språk, vilket får betraktas som stödfunktioner. Familjemobiliseringen har också etablerade verksamheter som bas i form av socialförvaltningen samt skol- och fritidsförvaltningen. Då syftet med Familjemobiliseringen är att öka barnens kunskapsutveckling genom att skapa delaktighet bland föräldrarna i skolgången (Bilaga 1) så borde aktivt deltagande under mötena och hemuppgifter samt uppföljning av dessa prioriteras, vilket inte görs. Dock så ges information om skolsystemet och gästföreläsare bjuds in, vilket deltagarna uppskattat. Deltagarna upplever också att de blivit mer delaktiga i barnens skolarbete. Analysen kommer nu att fokusera på barnens kunskapsutveckling i och med Familjemobiliseringen.

Utveckling kunskapsmässigt

Vad gäller Familjemobiliseringens inverkan på barnen kunskapsmässigt så har det vid intervjuerna med pedagogerna framkommit delade meningar. En av pedagogerna upplever en viss utveckling bland eleverna och att betygen förbättrats. De tre andra pedagogerna upplever dock inte att Familjemobiliseringen skulle haft någon inverkan på barnens studieresultat i skolan. De ger olika förklaringar till detta. En av pedagogerna säger till exempel.

Det tror jag inte att man ser på så här kort tid, utan jag tror att det är en process som löper. Vi har ju flera barn där det är äldsta barnet som går nu, där äldsta barnet går i vår klass och där föräldrarna går Familjemobiliseringen, sen har dom en fyra, fem yngre syskon, så det blir ju jättesvårt och mäta för det här påverkar ju hela familjen, men bara det att man tycker det är viktigt att komma till skolan måste ju göra nånting med familjen [...].

Även en annan pedagog påtalar tidsaspekten som en försvårande faktor att se utveckling kunskapsmässigt hos barnen. Hen anser att det skulle behövas fler tillfällen att arbeta med till exempel den internetbaserade plattformen där barn och föräldrar kan ta del av viktig information, vilket kan gynna föräldrarnas delaktighet och på sikt barnens kunskapsmässiga utveckling. Något som också kommer upp är att det inte varit utvecklingssamtal än och att de därför inte kan säga något om studieresultaten. En av pedagogerna, som inte är klassföreståndare för årskursen som går Familjemobiliseringen, påtalar också att hen inte har den övergripande bilden att hen kan säga något om huruvida barnen utvecklats kunskapsmässigt. Däremot har hen märkt att barnen tycker att Familjemobiliseringen är viktig och att de är noga med att komma ihåg uppgifter som ska göras som en del av denna. Hen vet dock inte om Familjemobiliseringen bidragit till förståelse för barnen att även andra läxor i skolan är viktiga. Ett fåtal föräldrar vittnar om att de märkt av en utveckling kunskapsmässigt hos sina barn.

Betydelsen av goda relationer för utfallet av en insats har redogjorts för tidigare i denna analys, såväl utifrån tidigare forskning och teori som utifrån deltagarna och pedagogernas egna utsagor. Förtroendefulla relationer mellan lärare och elev kan ha en inverkan på skolarbetet och verkar vara nödvändiga för att skapa möjligheter för eleven att lära och tro på den egna förmågan (Lilja 2013). Att föräldrar och skolpersonal tror på eleverna och har lämpligt höga och utmanande förväntningar på dem har påverkan på deras prestationer i skolan (Hattie 2014). En av pedagogerna uttryckte sig i linje med detta under intervjun.

[...] jag tycker ju att det är roligt att få möta föräldrarnas frågor när jag berättar att så här och så här jobbar vi och få ta diskussioner med dom [...] och litegrann hur dom upplever sina barn, vad dom tror att sina barn kan liksom och att jag berättar att nej jag jobbar kanske ännu... eller har ribban ännu högre än vad ni kanske tror att dom kan. Så det är ju spännande.

Citatet lyfter fram möjligheten för föräldrarna och pedagogerna att tillsammans kunna stötta barnen utifrån rimliga förväntningar så att barnet kan utvecklas vidare.

Svårigheter och förslag på förbättringar

Då denna studie avser att vara till nytta under processen och inte bara som slutprodukt, så har svårigheter och förslag på förbättringar med

Familjemobiliseringen efterfrågats från föräldrar och pedagoger i samband med fokusgrupperna och intervjuerna. Dessa aspekter har sedan återkopplats löpande till representanter för PART samt Forsknings- och Utvecklingsenheten i Helsingborg (Vedung 2009). Ett problem som lyfts är att det endast är ett fåtal av föräldrarna till barnen i klassen som medverkar i Familjemobiliseringen. Detta framkom även i samband med observationerna. Diskussioner har först kring varför det är så och vad som kan göras åt det. En faktor som påtalats är språket, att föräldrarna kanske inte förstått vad Familjemobiliseringen syftar till och innebär. Svårigheter att hantera flera språkgrupper samtidigt under Familjemobiliseringsmötena har också påtalats. Om deltagarna pratar olika språk och det finns behov av olika översättningar så påverkar detta genomförbarheten och relationsskapandet, då flera processer ska hanteras samtidigt. Dock så finns det en vilja hos såväl föräldrar som pedagoger att alla barn och föräldrar i den aktuella årskursen ska delta, så att alla får möjlighet till information och delaktighet. Det har påtalats av pedagogerna att de familjer som deltar i Familjemobiliseringen är de som redan har förmåga och resurser samt förståelse för skolsystemet och alltså inte de med sociala problem och skolrelaterade problem. Förslag har getts av pedagogerna att mer information kring Familjemobiliseringen ska ges till föräldrarna inför uppstart. Vid samtal med kontaktpersonerna för Familjemobiliseringen (151210) så togs de framförda synpunkterna upp. Vad gäller önskan om större deltagande hos föräldrarna i klassen så säger de att de försöker att få med föräldrarna, men att motståndet ibland är för stort. De påpekar att pedagogerna har en viktig roll och stor möjlighet att kunna motivera föräldrarna till att delta i Familjemobiliseringen. Vad gäller språksvårigheterna så medger de att det framförallt är arabisk språkhjälp som erbjuds, då arabiska är den största språkgruppen i Helsingborg. Det finns möjlighet att boka tolkar i andra språk, men det är problematiskt att hantera verksamheten med flera tolkar i rummet då aktiviteterna sker i stor grupp. Utifrån detta väcks frågor om vilken Familjemobiliseringens målgrupp egentligen är och dessa tas upp med kontaktpersonerna. De säger att Familjemobiliseringen är till för alla och att majoriteten av skolorna i Helsingborg deltagit, men att verksamheten kanske framförallt riktar sig till familjer som kommer från andra skolsystem. De förklarar att de lagt mycket fokus på att förmedla det svenska skolsystemet och att det kanske sker på en mer basal nivå. När det kommer till pedagogernas synpunkter på att det kanske

inte är de med störst behov som deltar i Familjemobiliseringen så säger de att det är naturligt att det är så, då verksamheten arbetar förebyggande.

Flertalet pedagoger föreslår att Familjemobiliseringen bör ges under en längre tid så att långsiktiga processer möjliggörs och utvecklingen i familjerna kan följas upp. Det finns delade meningar kring hur tätt mötena ska ligga, även bland föräldrarna. Från föräldrar har också förslag getts om att Familjemobiliseringen ska ges under längre tid.

Den kunde varit lite längre. Jag tycker det är för kort tid för att, ska du vara mer delaktig i skolan, du ska lära dig vad dom gör och allt det här, då är det för kort tid. Alltså då behöver den vara längre, just för att man ska få en insikt och kunna förändra nånting.

Citatet visar på att förändring tar tid och att det kan vara mycket för föräldrarna att ta in under Familjemobiliseringen. Tidsaspekten togs upp med kontaktpersonerna för Familjemobiliseringen (151210) som förklarade att Familjemobiliseringen kan starta en process som skola och hem sedan kan fortsätta att arbeta med.

För att återknyta till tidigare avsnitt om möjlighet till kunskapsmässig utveckling för barnen som deltar i Familjemobiliseringen, så uttryckte sig en förälder i samband med fokusgruppen kring försvårande omständigheter för denna utveckling.

[...] jag, mamman och han vuxna sonen/ungdomen och ett litet barn sover i ett rum, och vi bor hos en kvinna här och vi är begränsade i, för att utveckla, det är inte lätt att utvecklas kunskapsmässigt när han lever i en sån situation [...] Alltså om han ska sitta i stora rummet och så sitter den här kvinnan där då har han inte en chans att kunna fortsätta med sina studier [...] Om jag ska kunna ge honom stöd och hjälpa honom hemma så måste jag ha ett hem eller en bostad och nånting. Det är problemet. Psykiskt är det påfrestande [...] Alltså dom har förklarat för oss i samhällsorienteringen att det här är ditt land, du får glömma allt annat, du lever här och du ska tänka på att det här är ditt och nu ska vi gå vidare, men alltså vi har ett dilemma... Vi har det bra ställt där, trevningshus, två bilar och nu är allt... alltså hur det påverkar barnen.

Det som föräldern påtalar är viktiga faktorer att ha i beaktning vad gäller en verksamhet som Familjemobiliseringen, där majoriteten av deltagarna har en utländsk bakgrund. Familjerna har kanske som i exemplet ovan tvingats lämna ett liv där de haft det gott ställt för att börja om från noll i ett nytt land. Det medför stora omställningar och praktiska bekymmer som är psykiskt påfrestande och som får konsekvenser för såväl barn som föräldrar. Flera deltagare har i samband med fokusgrupperna efterfrågat mer information om det svenska samhället, de olika myndigheterna och hur de kan integreras.

7. Avslutande diskussion

Syftet med denna studie kring verksamheten Familjemobilisering har varit att undersöka vad den bidrar med för deltagarna och pedagogerna. Detta har gjorts utifrån överensstämmelser och skillnader mellan verksamhetens intentioner och förverkligande (innehåll/följsamhet) samt förhållandet mellan hem och skola med fokus på delaktighet och relationsskapande. I enlighet med metodavsnittet har insamling av empiri i studien skett genom intervjuer med pedagogerna och fokusgrupper med familjerna samt observationer under verksamhetens möten.

En av frågorna i denna studie var; *Hur beskriver barnen och föräldrarna respektive pedagogerna verksamheten Familjemobilisering utifrån faktorer som delaktighet, relationsskapande och innehåll?* Det som framkommit har varit att Familjemobiliseringen till stor del bygger på ett engagemang vad gäller att skapa en god arbetsallians, något som sedan tidigare redan belysts i forskning som en av de viktigaste faktorerna för att utfallet av en insats ska vara gynnsamt. Kvaliteten av arbetsalliansen mellan den som ger respektive tar emot stödet eller hjälpen är viktigare för utfallet än vad följsamheten av exempelvis en manual är. Utifrån arbetsalliansens tre komponenter; samförstånd gällande *mål (goal)* och *uppgifter (task)* samt utvecklande av *ett känslomässigt band (bond)* så har det framkommit att det utvecklats ett känslomässigt band mellan de som deltar och arbetar i Familjemobiliseringen. Både föräldrarna och pedagogerna har betonat att utvecklandet av relationerna mellan föräldrarna samt hem och skola är den största vinsten med verksamheten. Målet med Familjemobiliseringen och det innehåll som den avser att utgöras av enligt manualen har förmedlats till deltagarna i hög grad. Dock så blev det vid observationerna tydligt att det aktiva lärandet kopplat till hemuppgifterna fått litet utrymme. Med andra ord så har uppgifterna för att nå målet med Familjemobiliseringen inte införlivats i praktiken. Upplevelsen av delaktighet har dock varit hög bland deltagarna i Familjemobiliseringen om än detta inte kunnat observeras i någon hög grad. Resultaten knyter an till den första frågan i denna studie; *Hur fungerar verksamheten Familjemobilisering i praktiken jämfört med dess syfte och mål att stärka förhållandet och samverkan mellan hem och skola?* Observationerna har alltså visat på en skillnad mellan verksamhetens intentioner och förverkligande, mål och uppgifter att nå målen. Dock har föräldrarna och pedagogerna uttryckt sig på ett sätt som tyder på en överensstämmelse mellan

Familjemobiliseringens intentioner och förverkligande avseende delaktighet och innehåll. Hur kan detta förstås. Ett sätt att se på det är utifrån teorin om empowerment. Involverandet av föräldrarna och bekräftelsen av att de är viktiga för sina barns skolgång kan ha mobiliserat en medvetenhet och emotionell energi hos föräldrarna som stärkt dem. Det kan även finnas andra förklaringar och dessa skulle kunna vara intressanta att undersöka i vidare studier kring Familjemobiliseringen. Det hade också varit intressant att i högre grad fokusera på barnens kunskapsmässiga utveckling, men för att kunna göra detta på ett rättvist sätt hade mer tid och resurser krävts. Det finns ett behov av uppföljningsstudier över tid med de grupper som ingår i Familjemobiliseringen, med mätningar minst innan och efter, för att kunna se långsiktiga effekter. Så vad gäller den tredje frågan; *I vilken mån har verksamheten Familjemobilisering inverkan på barnens kunskapsmässiga utveckling?* så är resultatet av denna studie att det är svårt att mäta kunskapsmässig utveckling hos barnen under kort tid. Ett förslag som getts av deltagarna i Familjemobiliseringen är att verksamheten bör sträcka sig över längre tid för att möjliggöra långsiktiga processer. Förslag till vidare studier skulle alltså vara att skaffa rätt förutsättningar avseende tid och resurser för att kunna mäta den kunskapsmässiga utvecklingen hos barnen som deltar i Familjemobiliseringen. En utveckling av verksamheten i linje med föräldrarnas och pedagogernas förslag gällande att Familjemobiliseringen skulle ges under längre tid kan också möjliggöra studier kring den kunskapsmässiga utvecklingen.

Efter denna sammanfattning av studiens huvudsakliga resultat så övergår nu diskussionen till att beröra tankar som väckts under arbetets gång. De tar avstamp i det medvetna valet som gjorts kring att inte fokusera på kulturella aspekter. Det hade varit naturligt att göra detta eftersom deltagarna i Familjemobiliseringen nästintill uteslutande har en utländsk bakgrund. Funderingar har dock väckts kring varför verksamheten kommit att rikta sig till framförallt arabisktalande familjer. I manualen till Familjemobiliseringen så står det att verksamhetens målgrupp är föräldrar med barn i grundskolan, men min uppfattning är att verksamheten är mer selektiv än så. Familjemobiliseringen ges i hög grad på skolor belägna i socioekonomiskt utsatta områden i Helsingborg, där det huvudsakligen går elever med utlandsfödda föräldrar. Man kan också ställa sig frågan varför det framförallt är dessa skolor som väljer att delta i Familjemobiliseringen. Så vilken är Familjemobiliseringens målgrupp och nås rätt målgrupp. Något som bedöms ha bidragit till att det framförallt är utländska

familjer i socioekonomiskt utsatta områden i Helsingborg som deltar i Familjemobiliseringen är att verksamheten utvecklats inom samverkansformen PART, vars målgrupp huvudsakligen är de riskgrupper som riskerar en ogynnsam utveckling utan tidiga insatser. Familjemobiliseringen har också en kulturtolk som pratar arabiska, vilket underlättar för familjer med arabiska som modersmål att delta i verksamheten. I samtal med kontaktpersoner för Familjemobiliseringen har det framkommit att det underlättar för verksamhetens genomförande om det finns en enhetlig språkgrupp. Då arabisktalande är en stor språkgrupp i Helsingborg har denna kommit att dominera Familjemobiliseringen.

Resonemangen ovan väcker frågor kring om Familjemobiliseringen idag är utformad så att den kan vara relevant för alla föräldrar med barn i grundskolan eller om verksamheten fått en särskild kulturell inriktning. Är Familjemobiliseringen lika aktuell för familjer som är födda och uppvuxna i Sverige. Utifrån det som jag har fått lära och erfara i samband med detta arbete, vad gäller att såväl ta del av tidigare forskning som att möta deltagarna och de verksamma inom Familjemobiliseringen, så är jag övertygad om att kunskap, delaktighet och goda relationer är något som kan gynna alla familjer oavsett kulturell bakgrund. Det kan vara mer aktuellt för utländska familjer med erfarenhet av ett annat skolsystem att förstå det svenska, men det finns säkert föräldrar som endast varit i kontakt med det svenska skolsystemet som ändå inte förstår det. Föräldrarnas erfarenheter eller rent av frånvaro av erfarenheter kan innebära svårigheter att förstå den svenska skolans sätt att fungera. Deras grad av intresse kring hur det går för barnen i skolan bedöms inte ha något att göra med etnicitet eller klass. Möjligtvis kan kraven på barnen att lyckas i skolan vara högre om föräldrarna är högutbildade, men det kan även vara så att föräldrar som själva varit mindre framgångsrika i skolan vill att deras barn ska få bättre förutsättningar i livet än vad de själva haft. Frågan är återigen vem Familjemobiliseringen avser att vända sig till. Det har påtalats av pedagogerna att de familjer som deltar i Familjemobiliseringen är de som redan har förmåga och resurser samt förståelse för skolsystemet och alltså inte familjer med sociala problem och barn med skolrelaterade problem.

Kontaktpersoner för Familjemobiliseringen har påtalat att verksamheten arbetar förebyggande och frågan är om Familjemobiliseringen är till för dem med komplex problematik. Min bedömning är att komplex problematik behöver stöd i andra forum.

Denna undersökning är den första omfattande genomlysningen som gjorts av Familjemobiliseringen och kan som sådan vara till hjälp för diskussion om vem som

är verksamhetens målgrupp. Det som framkommit kring hur verksamheten upplevs av de som deltar och arbetar i Familjemobiliseringen samt överensstämmelser och skillnader avseende teori och praktik kan fungera som riktlinjer för utveckling av verksamheten. Det har i fokusgrupperna påtalats av föräldrar och pedagoger ett behov av fler strategier att nå ut till föräldrar med Familjemobiliseringens budskap och betydelse. Framförallt handlar det om att få föräldrar att fullfölja verksamheten och inte bara delta i början. Även om det vid intervjuer, fokusgrupper och observationer framkommit att det utvecklats en god arbetsallians mellan barn, föräldrar, pedagoger och kulturfolk, så kvarstår faktum att antalet deltagande barn och föräldrar i Familjemobiliseringen är relativt lågt. De barn och föräldrar som ingått i denna undersökning har varit mycket nöjda med verksamheten och önskar att fler hade tagit del av den. Det är ett bra omdöme och förhoppningsvis kan denna studie bidra med att föra fram deras röster och inspirera fler föräldrar att delta i verksamheten Familjemobilisering.

8. Referenser

- Askheim, Ole Petter (2007) Empowerment – olika infallsvinklar. I: Ole Petter Askheim & Bengt Starrin (red.) *Empowerment i teori och praktik*. Malmö: Gleerups.
- Aspers, Patrik (2011) *Etnografiska metoder*. Malmö: Liber.
- Baldwin, Scott A., Wampold, Bruce E. & Imel, Zac E. (2007) Untangling the Alliance-Outcome Correlation: Exploring the Relative Importance of Therapist and Patient Variability in the Alliance. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 75 (6): 842-852.
- Barber, Jacques P., Gallop, Robert, Crits-Christoph, Paul, Frank, Arlene, Thase, Michael E., Weiss, Roger D. & Gibbons, Mary Beth Connolly (2006) The role of therapist adherence, therapist competence, and alliance in predicting outcome of individual drug counseling: Results from the National Institute Drug Abuse Collaborative Cocaine Treatment Study. *Psychotherapy Research*, 16 (2): 229-240.
- Bjørndal, Cato R. P. (2005) *Det värderande ögat. Observation, utvärdering och utveckling i undervisning och handledning*. Stockholm: Liber.
- Bonfils, Storgaard Inge & Askheim, Ole Petter (2014) Empowerment and personal assistance – resistance, consumer choice, partnership or discipline? *Scandinavian Journal of Disability Research*, 16 (1): 62-78.
- Bordin, Edward S. (1979) The generalizability of the psychoanalytic concept of the working alliance. *Psychotherapy: theory, research and practice*, 16 (3): 252-260.
- Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Carroll, Christopher, Patterson, Malcolm, Wood, Stephen, Booth, Andrew, Rick, Jo & Balain, Shashi (2007) A conceptual framework for implementation fidelity. *Implementation Science*, 2:40.
- Castro, María, Expósito-Casas, Eva, López-Martín, Esther, Lizasoain, Luis, Navarro-Asencio, Enrique & Gaviria, José Luis (2015) Parental involvement on student academic achievement: A meta-analysis. *Educational Research Review*, 14: 33-46.
- Coombes, Lindsey, Allen, Debby & McCall, Dominic (2012) The Strengthening Families Programme 10-14 (UK): engagement and academic success at school. *Community Practitioner*, 85 (3): 30-33.
- Dane, Andrew V. & Schneider, Barry H. (1998) Program integrity in primary and early secondary prevention: are implementation effects out of control? *Clinical Psychology Review*, 18 (1): 23-45.
- Dahlin-Ivanoff, Synneve (2011) Fokusgruppsdiskussioner. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.
- Denscombe, Martyn (2016) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

- Duff, Carlton T. & Bedi, Robinder P. (2010) Counsellor behaviors that predict therapeutic alliance: From the client's perspective. *Counselling Psychology Quarterly*, 23 (1): 91-110.
- Dusenbury, Linda, Brannigan, Rosalind, Falco, Mathea & Hansen, William B. (2003) A review of research on fidelity of implementation: implications for drug abuse prevention in school settings. *Health Education Research. Theory & Practice*, 18 (2): 237-256.
- Eliasson-Lappalainen, Rosmari, Jacobsson, Katarina, Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (2008) Socialvetenskapliga forskningstraditioner – en introduktion. I: Anna Meeuwisse, Hans Swärd, Rosmari Eliasson-Lappalainen & Katarina Jacobsson (red.) *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Fangen, Katrine (2005) *Deltagande observation*. Malmö: Liber.
- Fangen, Katrine (2011) Deltagande observation. I: Katrine Fangen & Ann-Mari Sellerberg (red.) *Många möjliga metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Ferrer-Wreder, Laura, Stattin, Håkan, Cass Lorente, Carolyn, Tubman, Jonathan G. & Adamson, Lena (2005) *Framgångsrika preventionsprogram för barn och unga – en forskningsöversikt*. Stockholm: Gothia.
- Fixsen, Dean L., Blase, Karen A., Naom, Sandra F. & Wallace, Frances (2009) Core Implementation Components. *Research on Social Work Practice*, 19 (5): 531-540.
- Forss, Kim (2007) *Utvärdering som hantverk – bortom mallar och manualer*. Lund: Studentlitteratur.
- Gerard, Jean M. & Zoller Booth, Margaret (2015) Family and school influences on adolescents' adjustment: The moderating role of youth hopefulness and aspirations for the future. *Journal of Adolescence*, 44: 1-16.
- Gilje, Nils & Grimen, Harald (2007) *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg: Daidalos.
- Greenson, Ralph R. (1967) *The technique and practice of psychoanalysis*. London: The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis.
- Hassell, Kimberly D. & Lovell, Rickie D. (2015) Fidelity of implementation: important considerations for policing scholars. *Policing and Society*, 25 (5): 504-520.
- Halkier, Bente (2010) *Fokusgrupper*. Malmö: Liber.
- Hattie, John (2014) *Synligt lärande – en syntes av mer än 800 metaanalyser om vad som påverkar elevers skolresultat*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Hill, Teci (2005) *Allians under tvång. Behandlingssamarbete mellan elever och personal på särskilda ungdomshem*. Linköpings universitet, institutionen för beteendevetenskap.

- Horvath, Adam O. & Symonds, B. Dianne (1991) Relation Between Working Alliance and Outcome in Psychotherapy: A Meta-Analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 38 (2): 139-149.
- Isling Poromaa, Pär (2013) The school-family relationship in socially divided Swedish lower secondary schools. *Barn*, 31 (4): 89-103.
- Jeynes, William H. (2007) The Relationship Between Parental Involvement and Urban Secondary School Student Academic Achievement. A Meta-Analysis. *Urban Education*, 42 (1): 82-110.
- Joussemet, Mireille, Mageau, Geneviève A. & Koestner, Richard (2014) Promoting Optimal Parenting and Children's Mental Health: A Preliminary Evaluation of the How-to Parenting Program. *Journal of Child and Family Studies*, 23 (6): 949-964.
- Kaminski, Jennifer Wyatt, Valle, Linda Anne, H. Filene, Jill & L. Boyle, Cynthia (2008) A Meta-analytic Review of Components Associated with Parent Training Program Effectiveness. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 36 (4): 567-589.
- Karlsson, Ove (1999) *Utvärdering – mer än metod. Tankar och synsätt i utvärderingsforskning*. ÅJOUR – en serie kunskapsöversikter från Svenska Kommunförbundet. Nr. 3.
- Kimber, Birgitta & Skoog, Therése (2008) Föräldrastöd i Sverige – Föräldrakraft, ett exempel. *Socialmedicinsk tidskrift*, 85 (1): 83-87.
- Knowlden, Adam P. & Sharma, Manoj (2013) Systematic Review of School-based Obesity Interventions Targeting African American and Hispanic Children. *Journal of Health Care for the Poor and Underserved*, 24 (3): 1194-1214.
- Lalander, Philip (2011) Observationer och etnografi. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.
- Liber, Juliette M., McLeod, Bryce D., Van Widenfelt, Brigit M., Goedhart, Arnold W., van der Leeden, Adelinde J.M., Utens, Elisabeth M.W.J. & Treffers, Philip D.A. (2010) Examining the Relation Between the Therapeutic Alliance, Treatment Adherence, and Outcome of Cognitive Behavioral Therapy for Children With Anxiety Disorders. *Behavior Therapy*, 41 (2): 172-186.
- Lilja, Annika (2013) *Förtroendefulla relationer mellan lärare och elev*. Göteborgs universitet, Institutionen för didaktik och pedagogisk profession.
- Livingstone, Anne-Marie, Celemencki, Jacqueline & Calixte, Melissa (2014) Youth Participatory Action Research and School Improvement: The Missing Voices of Black Youth in Montreal. *Canadian Journal of Education*, 37 (1): 283-307.
- MacFarlane, Peter, Anderson, Timothy & McClintock, Andrew S. (2015) The Early Formation of the Working Alliance From the Client's Perspective: A Qualitative Study. *Psychotherapy*, 52 (3): 363-372.
- Mattsson, Tina (2010) *Intersektionalitet i socialt arbete. Teori, reflektion och praxis*. Malmö: Gleerups Utbildning.

- Mihalic, Sharon (2004) The importance of Implementation Fidelity. *Emotional & Behavioral Disorders in Youth*, 4 (4): 83-105.
- Nitsch, Eileen, Hannon, Geraldine, Rickard, Eóin, Houghton, Sharon & Sharry, John (2015) Positive parenting: a randomised controlled trial evaluation of the Parents Plus Adolescent Programme in schools. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 43 (9): 1-12.
- Pinsof, William M. (1995) *Integrative Problem-Centered Therapy. A Synthesis of Family, Individual and Biological Therapies*. New York: BasicBooks.
- Sanders, Matthew R., Kirby, James N., Tellegen, Cassandra L. & Day, Jamin J. (2014) The Triple P-Positive Parenting Program: A systematic review and meta-analysis of a multi-level system of parenting support. *Clinical Psychology Review*, 34 (4): 337-357.
- Skolverket (2015). *PM – slutbetyg i grundskolan, våren 2015*. Stockholm: Enheten för utbildningsstatistik, Skolverket.
- Socialstyrelsen (2010) *Social rapport 2010*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2015) *Effekter av föräldrastöd. Redovisning av en nationell utvärdering på uppdrag av Socialstyrelsen*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Soydan, Haluk & Vinnerljung, Bo (2002) Några problem i utvärdering av sociala interventioner och utfallsstudier. *Socialvetenskaplig tidskrift*, (2-3): 160-174.
- Spoth, Richard, Randall, G. Kevin & Shin, Chungyeol (2008) Increasing School Success Through Partnership-Based Family Competency Training: Experimental Study of Long-Term Outcomes. *School Psychology Quarterly*, 23 (1): 70-89.
- Stattin, Håkan, Enebrink, Pia, Özdemir, Metin & Giannotta, Fabrizia (2015) A National Evaluation of Parenting Programs in Sweden: The Short-Term Effects Using an RCT Effectiveness Design. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 83 (6).
- Stewart-Brown, Sarah (2008) Improving parenting: the why and the how. *Archives of disease in childhood*, 93 (2): 102-104.
- Sundell, Knut & Ogden, Terje (2012) Introduktion. I: Knut Sundell (red.) *Att göra effektutvärderingar*. Stockholm: Gothia.
- Svensson, Peter & Ahrne, Göran (2011) Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.
- Swift, Carolyn & Levin, Gloria (1987) Empowerment: An Emerging Mental Health Technology. *Journal of Primary Prevention*, 8 (1-2): 71-94.
- Swärd, Hans & Starrin, Bengt (2006) Makt och socialt arbete. I: Anna Meeuwisse, Sune Sunesson & Hans Swärd (red.) *Socialt arbete. En grundbok*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Torío López, Susana, Peña Calvo, José Vicente, Inda Caro, Mercedes, Fernández

- García, Carmen María & Rodríguez Menéndez, Carmen (2015) Evaluation of the Building Everyday Life positive parenting programme. *Journal of Children's Services*, 10 (2): 173-184.
- Trotter, Chris (2006) *Working with Involuntary Clients. A guide to practice*. SAGE.
- Tschuschke, Volker, Crameri, Aureliano, Koehler, Miriam, Berglar, Jessica, Muth, Katharina, Staczan, Pia, Von Wyl, Agnes, Schulthess, Peter & Koemeda-Lutz, Margit (2015) The role of therapists' treatment adherence, professional experience, therapeutic alliance, and clients' severity of psychological problems: Prediction of treatment outcome in eight different psychotherapy approaches. Preliminary results of a naturalistic study. *Psychotherapy Research*, 25 (4): 420-434.
- Ttöfi, Maria M., Bowes, Lucy, Farrington, David P. & Lösel, Friedrich (2014) Protective Factors Interrupting the Continuity From School Bullying to Later Internalizing and Externalizing Problems: A Systematic Review of Prospective Longitudinal Studies. *Journal of School Violence*, 13 (1): 5-38.
- Vedung, Evert (2009) *Utvärdering i politik och förvaltning*. Lund: Studentlitteratur.
- Vetenskapsrådet (2015) "Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning". <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>. Hämtat: 2015-05-22.
- Vinnerljung, Bo, Hjern, Anders, Ringbäck Weitof, Gunilla, Franzén, Eva & Estrada, Felipe (2007) Children and young people at risk. *International journal of social welfare*, 16 (1): 163-202.
- Wampold, Bruce E. (2001) *The Great Psychotherapy Debate. Models, Methods, and Findings*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Webster-Stratton, Carolyn & Bywater, Tracey (2015) Incredible partnerships: parents and teachers working together to enhance outcomes for children through a multi-modal evidence based programme. *Journal of Children's Services*, 10 (3): 202-217.
- Whitsel, Christopher Michael & Lapham, Kate (2014) Increasing programme effectiveness through parent empowerment: the Getting Ready for School project in Tajikistan. *International Journal of Early Years Education*, 22 (1): 105-116.
- Wibeck, Victoria (2010) *Fokusgrupper. Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Wright Nielsen, Tabitha (2009) *Viljen til at frigøre: en undersøgelse af empowerment i praksis*. Lunds universitet.

Muntliga källor

Samtal med Annika Andersson och Suad Ebrahimsson (kulturtolken), utvecklare av Familjemobiliseringskonceptet, på Familjehuset i Helsingborg 150318.

Samtal med Mats Nilsson, verksamhetschef inom skol- och fritidsförvaltningen i Helsingborg, 150416.

Samtal med kontaktpersonerna för Familjemobiliseringen på PART:s kontor 151210.

Internetkällor

Part (2015) (<http://www.partinfo.se>. Hämtat: 2015-05-07).

Övrigt

Informationsmaterial och manual för Familjemobiliseringen.

Bilaga 1

FM-manualen

Syfte

Eleven ska få en ökad kunskapsutveckling som visar sig i bättre skolresultat

Metod

Öka föräldrars delaktighet i barnens utbildning genom att

- ge verktyg för att i hemmet aktivt arbeta mot mål från läroplanen
- ge ökad kunskap om och insyn i det svenska skolsystemet
- ge föräldrar kunskap om och möjlighet att diskutera med skolanknuten personal (specialpedagog, bibliotekarie eller studie- och yrkesvägledare) och inom temat hälsa (skolsköterska, idrottslärare eller tandvårdsinformatör).

Målgrupp

Föräldrar med barn i grundskolan

Möte 1 – Syfte: Presentation av deltagarna, presentation av nationella riktlinjer och skolans arbetssätt.

Möte 2 – Syfte: Presentera arbetsområde och påbörja arbetet i ett par ämnen.

Möte 3 – Syfte: Delge föräldrar kunskap om resurspersoner (specialpedagog, bibliotekarie eller studie- och yrkesvägledare) som finns i skolan.

Möte 4 – Syfte: Presentera arbetsområde och fortsätt arbetet i ett par ämnen. Om föräldrarna är intresserade kan läraren presentera skolans I U P verktyg.

Möte 5 – Syfte: Presentera arbetsområde och fortsätt arbetet i ett par ämnen.

Möte 6 – Syfte: Föräldrar ska få ökad kunskap om barns hälsa genom gästföreläsare, skolsköterska, idrottslärare eller tandvårdsinformatör.

Möte 7 – Syfte: Föräldrar och barn utvärderar resultatet av arbetet inom olika ämnesområden. Därefter reflekterar föräldrarna över hur de kan använda de kunskaper som de har fått i barnets utbildning framöver samt gör en utvärdering av familjemobilisering.

Bilaga 2

Informerat samtycke

Mitt namn är Caroline Lundström och jag studerar på masterprogrammet i socialt arbete vid Lunds universitet. Som examensarbete ska jag genomföra en utvärdering av Familjemobiliseringen på uppdrag av Socialförvaltningen samt Skol- och Fritidsförvaltningen i Helsingborg. Jag vänder mig till er eftersom ni precis deltagit i Familjemobiliseringen och jag är intresserad av att få ta del av era upplevelser som grupp.

Vi kommer tillsammans att huvudsakligen prata kring era erfarenheter av Familjemobiliseringen - vad som har förändrats i skolan och i hemmet, vad ni tycker att ni lärt er och saker som ni gör annorlunda nu tillsammans med era barn och vid kontakt med skolan. Jag vill också gärna prata med er om vad ni saknar eller vad ni anser skulle kunna utvecklas.

Deltagande i utvärderingen är frivilligt och ni kan alltid avbryta er medverkan. Ni kommer att garanteras anonymitet vad gäller era personliga uppgifter. Sekretess gäller för mina anteckningar och eventuell ljudinspelning i samband med vårt möte. Ingen annan än jag kommer att ha tillgång till materialet och när jag presenterat vad jag kommit fram till kommer materialet att förstöras. Det ni säger kommer att användas som underlag för utveckling av Familjemobiliseringen inom Helsingborgs stad samt som material till min uppsats vid Lunds universitet.

Som föräldrar till minderåriga barn så behöver jag ert medgivande till att de medverkar vid vårt möte och bidrar med information.

Välkomna att höra av er om ni har frågor!

Caroline Lundström
Student vid Socialhögskolan, Lunds universitet

0734-22 32 38

caroline.lundstrom.388@student.lu.se

Familjemobilisering – samtycke

Underskrift innebär att ni tagit del av informationen om utvärderingen samt att ni samtycker till att delta och att ni ger ert medgivande till att era barn deltar.

Underskrifter

Skola och datum

Bilaga 3

Frågeguide

Förutsättningar

45 min. Ljudupptagning via iPhone.

Blankett om informerat samtycke – underskrift.

Fokusgrupp

- **Öppningsfråga:** Fria associationer kring Familjemobiliseringen.
- **Nyckelfrågorna:**
- **Område: Upplägget av FM.**
 - Vad anser ni om syftet med mötena (presentation av nationella riktlinjer och skolans arbetssätt, arbetsområden, kunskap om resurspersoner på skolan, IUP verktyg, ökad kunskap om barns hälsa)?
- **Område: Vad har förändrats i skolan och hemmet i samband med FM?**
 - Hur såg det ut innan och hur ser det ut nu?
 - Vilka kunskaper och vilka färdigheter har Familjemobiliseringen bidragit till och när, hur och till vad använder ni er av dem?
- **Område: Framtiden för FM.**
 - Finns det något som saknas eller kan utvecklas inom Familjemobiliseringen?
 - Skulle ni rekommendera deltagande i Familjemobiliseringen till någon annan?
- **Avslutande fråga:** Är det något som ni vill tillägga?

Semistrukturerad intervjuguide

Förutsättningar

30 min. Ljudupptagning via iPhone.

Förklara syftet med studien.

Anonymitet och sekretess gällande det inspelade materialet. Utsagorna kommer enbart att användas till masteruppsats samt för verksamhetsutveckling av FM. Frivilligt deltagande.

Intervju med pedagoger

På vilket sätt har FM påverkat:

- **Föräldrarnas delaktighet i barnets skolgång**
 - Hur märker ni om föräldrarna blivit mer delaktiga?
 - Hur fungerar det med barnens läxor?
 - Hur ser frånvaro respektive närvaro ut för barnen?
- **Uppnående av mål i skolan (arbetsområdena)**
 - Har barnen fått ökad förmåga kunskapsmässigt? Hur märks detta?
- **Relationen till föräldrarna och eleverna som medverkat i FM**
 - Har föräldrarna fått bättre förståelse för skolsystemet? På vilket sätt?
 - Har ni mer kontakt med föräldrarna? Hur ser den ut? (Kommer de till skolan på möten och spontant?)
 - Hur har relationen mellan barn och föräldrar utvecklats?
- **Förbättringar av arbetsmiljön i klassrummet (sociala relationer, psykosocial miljö)**

Utvecklingsområden för FM

- Finns det några svårigheter med Familjemobiliseringen? Hur kan dessa hanteras på ett bättre sätt?
- Finns det något som saknas inom Familjemobiliseringen? I så fall vad och hur skulle det kunna integreras?

Om din roll som pedagog

- Vad ser du som dina uppgifter i Familjemobiliseringen?
- Hur utför du ditt arbete?

Bilaga 4

Observationsscheman

Datum:	Tid:	Situation:
Person	Beskrivning: Vad sägs? Vad händer?	

Datum/tid:	Situation:	Teman:
Tema	Person	Beskrivning: Vad sägs? Vad händer?

Datum:	Tid:	Situation:
Tema	Beskrivning	Tolkning

Bjørndal (2005, s. 51-52, 59).

Observationsguide

Uppmärksamhetsfokus

- Exempel på delaktighet utifrån teorin om empowerment.
- Exempel på relationsskapande utifrån teorin om arbetsallians.
- Exempel på följsamhet eller brist på följsamhet avseende det innehåll som Familjemobiliseringen beskrivs ha i manualen.